

Sportieve aanval op de uitval

Beleidsplan Scholingsboulevard Enschede

Colofon

Titel

Sportieve aanval op de uitval

Ontwikkeling beleidsplan

Dhr. Hendrik-Jan Meijboom

Drs. Jarno Hilhorst

Dr. Johan Steenbergen

Een aanpak ontwikkeld door Kennispraktijk Steenbergen (www.kennispraktijk.nl). Kennispraktijk Steenbergen adviseert bedrijven, overheden en instellingen die zich bezighouden met sport, bewegen en onderwijs.

© 2007

Opdrachtgever

Scholingsboulevard Enschede (SBE)

Met dank aan...

Meerdere sleutelfiguren (zie bijlage 1), waarmee in het voortraject gesprekken zijn gevoerd.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1 Kwartiermaken: op zoek naar aanknopingspunten voor de aanvalsstrategie	7
Inleiding: een planmatige totaalaanpak	7
1.1 Probleemanalyse	8
1.2 Gedragsfactoren en niveaus van beïnvloeding	9
1.3 Naar bouwstenen voor het beleidskader ‘Sportieve aanval op de uitval’	14
Hoofdstuk 2 Aanvalsstrategie	16
Inleiding	16
2.1 Een programmatische en projectmatige aanpak	16
2.2 Het aanvalsplan/programmaplan	17
2.3 Organisatiestructuur	18
2.4 Uitwerking programmalijnen	21
Hoofdstuk 3 Uitvoering van de ‘aanval’	35
Inleiding	
3.1 Met wie gaan we het plan uitvoeren?	
3.2 Van programma naar project	38
3.3 Projectplannen en werkbladen	41
Literatuur	59
Lijst van gebruikte afkortingen	63
Bijlage 1: geïnterviewde sleutelfiguren	65

Het thema 'Voortijdig Schoolverlaten' (VSV) staat onder de strijdbare titel 'Aanval op de Uitval' sinds november 2005 prominent op de overheidsagenda. In een schrijven van toenmalig minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Maria van der Hoeven aan de Tweede Kamer luidt ze de noodklok. In die nota stelt de minister dat het aantal schoolverlaters¹ nog altijd onacceptabel hoog is. De ambitie is om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te brengen van 71.000 in 2002 naar 35.000 in 2012, een streven dat aansluit bij de zogenaamde 'Lissabon doelstelling'.

In de meest recente kabinetsnota 'Samen werken en samen leven - Beleidsprogramma Kabinet Balkenende IV 2007-2011' wordt nadrukkelijk ingezet op het VSV, tot uitdrukking komend in voortzetting van 'Aanval op de uitval'. Onder andere zet de overheid in op 'experimenten met naadloze overgang vmbo-mbo'.

In het schooljaar 2007-2008 wordt in Enschede gestart met een uniek onderwijsconcept, waarbij de leerjaren 3 en 4 van het VMBO en de leerjaren 1 en 2 op het MBO bij elkaar zitten op de *Scholingsboulevard Enschede* (SBE). Belangrijkste aanleiding voor dit initiatief is, naast een hoger onderwijsrendement en een optimale aansluiting op de arbeidsmarkt, vooral het omlaag brengen van het aantal voortijdig (of vroegtijdig) schoolverlaters. De SBE zet verschillende activiteiten in om de schooluitval² naar beneden te brengen; sport en cultuur kunnen daaraan waarschijnlijk ook een positieve bijdrage leveren.

Interessant is in dat opzicht dan ook dat in de nieuwe kabinetsnota (voor het eerst!) iets wordt gezegd over het inzetten van 'sport en cultuur' om het VSV terug te dringen. Een van de mogelijkheden, zo staat in de Kabinetsnota (2007, p.53), is 'het inzetten van sport en cultuur om jongeren op school te houden.'

Relatie sport & cultuur

In de uitwerking van de Sportieve Aanval is gekozen voor een aanpak gericht op de Sport en Cultuur. Naast het feit dat sport en culturele instellingen veel (maatschappelijke) raakvlakken hebben, richten de ministeries van OC&W en VWS zich beleidsmatig expliciet op de intensivering van deze terreinen op integrale wijze. Op 7 augustus 2007 kondigen staatssecretaris Bussemaker (VWS) en Dijkema (OC&W) de impuls aan voor brede scholen, sport en cultuur. Een impuls gericht bedoeld voor gemeenten en de sport-, onderwijs en cultuursector, waarin beide staatssecretarissen de

¹ Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten of die langer dan een maand zonder reden van school wegblijven.

² De termen 'schooluitval' en 'voortijdig schoolverlaten' duiden op dezelfde thematiek en worden beide gebruikt in dit document.

volgende ambities verwoorden: “Op het gebied van brede scholen, sport en cultuur heeft het kabinet de volgende ambities:

- de uitbreiding van het aantal brede scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs, zodat een rijke leeromgeving kan worden gecreëerd waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen, waarbij een dekkend aanbod wordt gerealiseerd in de 40 krachtwijken;
- de versterking van sportverenigingen met oog op hun maatschappelijke functie en de inzet van sport voor het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk;
- het stimuleren van een dagelijks sport- en beweegaanbod op en rond scholen voor alle leerlingen;
- het bevorderen dat de jeugd tot 18 jaar vertrouwd raakt met één of meer kunst- en cultuurvormen;
- de realisering van circa 2500 combinatiefuncties tussen (brede) scholen, sportverenigingen en culturele instellingen”.

Ook de Onderwijsraad veronderstelt dat zowel sport als cultuur kunnen bijdragen aan cognitieve en sociaal-emotionele competenties en een betere samenwerking tussen leerlingen. Bovendien kunnen sport en cultuur beide bijdragen aan een veiliger schoolklimaat en de versterking van burgerschap en sociale cohesie (Onderwijsraad, 2006).

Een aanname van het kabinet is dat sport en cultuur een belangrijke bijdrage kan leveren aan het preventief tegengaan van VSV. Iets anders geformuleerd: de veronderstelling is dat wanneer sport-cultuur op een ‘juiste wijze’ wordt aangeboden dit een positief effect kan hebben op het VSV. De aanduiding ‘juiste wijze’ is in dit kader van belang. Sport en cultuur levert namelijk niet per definitie een bijdrage aan het VSV, maar er dient aan bepaalde voorwaarden te zijn voldaan. Welke dit zijn is moeilijk te zeggen, omdat er geen (eenduidige) onderzoeksgegevens beschikbaar zijn over ‘de relatie tussen enerzijds sport en cultuur en anderzijds het tegengaan van schooluitval’. Dat op zich maakt het lastig een beleidsplan op te stellen dat uitdrukkelijk inzet op het terugbrengen van de uitval door middel van sport en culturele activiteiten. Dit ontbreken van onderzoeksgegevens over genoemde relatie vormt tegelijkertijd ook *de* uitdaging om hiervoor beleid te ontwikkelen, wat mogelijk navolging kan vinden op andere scholen.

De kunst is uit bestaand onderzoek uit de sport- en onderwijswereld een beleidskader te ontwikkelen dat richting geeft aan het realiseren van de belangrijkste doelstelling van dit beleidsplan:

Door middel van het organiseren van sport en cultuur de schooluitval op de SBE preventief terugdringen.

Dit beleidsplan draagt dan ook de titel 'Sportieve aanval op de uitval'. Daarmee wordt dus duidelijk dat sport (en cultuur) als instrument wordt ingezet om schooluitval tegen te gaan. Het geformuleerde doel is nog weinig specifiek en vooral als streefdoel aan te merken. Uitdrukkelijk is dit doel hier nog niet 'SMART' (specifiek, meetbaar, acceptabel, realiseerbaar, tijdsgebonden) geformuleerd. Dit dient op interactieve wijze te gebeuren met de uitvoerenden van dit beleidsplan; vooral de teamleider en teamleden van het team 'Sport & Cultuur'.

Opbouw van het beleidsplan

In het eerste hoofdstuk worden de fundamenten van dit beleidsplan neergezet. Want, hoewel er geen directe gegevens beschikbaar zijn over de relatie tussen sport en cultuur en schooluitval, zijn er wel degelijk uit verschillende projecten, programma's en onderzoeken uitgangspunten te formuleren die als de bouwstenen dienen voor dit beleidsplan. Hoewel in dit plan zeker ook cultuur aan bod komt, ligt het accent iets meer op sport en bewegen. Zondermeer zijn zaken die betrekking hebben op (de sector) sport ook toepasbaar op cultuur.

In het eerste hoofdstuk staat '*kwartiermaken*' centraal en wordt geëindigd met enkele bouwstenen. In het tweede hoofdstuk volgt dan de *aanvalsstrategie*. Hier worden de bouwstenen uitgewerkt in programmalijnen en wordt per programmalijn geformuleerd wat de belangrijkste doelstellingen zijn en op welke wijze en met welke middelen deze zijn na te streven. Het derde hoofdstuk geeft concrete handvatten om de *aanval* in te zetten en deze gericht *uit te voeren*.

Het beleidsplan is tot stand gekomen op grond van een uitgebreid literatuuronderzoek, eigen kennis en ervaring en vraaggesprekken met sleutelfiguren uit de sport- en onderwijswereld (zie bijlage 1).

Hoofdstuk 1 Kwartiermaken: op zoek naar aanknopingspunten voor de aanvalsstrategie

Inleiding: een planmatige totaalaanpak

1.1 Probleemanalyse

1.2 Gedragsfactoren en niveaus van beïnvloeding

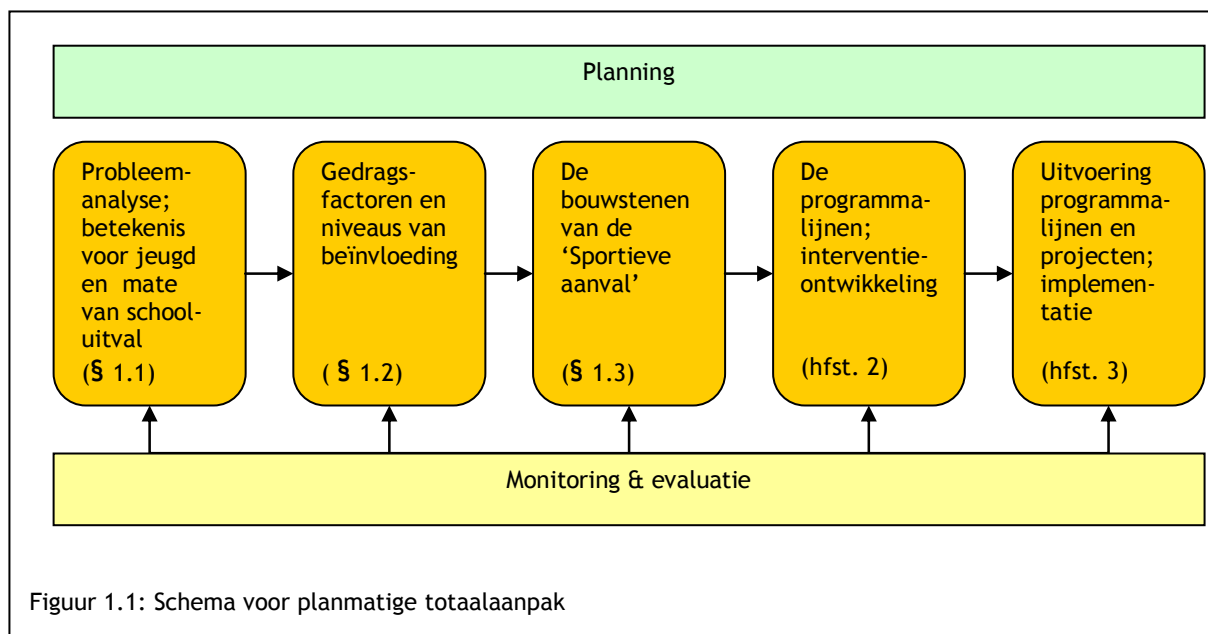
1.3 Naar bouwstenen voor het beleidskader ‘Sportieve aanval op de uitval’

Inleiding: een planmatige aanpak

Het beleid van onderwijs- en overheidsinstellingen ten aanzien van jeugd richt zich steeds meer op de opbrengsten (de zogenoemde outcome en output) van ingezette interventies (projecten, activiteiten, acties, inspanningen). Enerzijds vanwege het belang van een verantwoorde inzet van middelen (onder andere geld, personeel en tijd). Anderzijds vanuit de zorg voor de jeugd. Het is immers moeilijk te verdedigen om nieuwe programma’s en projecten op hen te richten, zonder te weten wat de positieve en/of negatieve effecten daarvan zijn. Vanwege de onbekendheid van de relatie van sport en cultuur met schooluitval is het voor dit beleidsplan van belang om de richting van het in te zetten beleid goed te onderbouwen. Hierbij wordt gekozen voor een ‘planmatige totaalaanpak’ bestaande uit programmalijnen en projecten. Een dergelijke programmatische en projectmatige aanpak vergroot niet alleen de kans op positieve effecten, maar geeft ook een helder overzicht van wat is gebeurd en wat gaat gebeuren. Een dergelijke aanpak is, met andere woorden, goed te managen en ‘beheersen’ en zal ertoe bijdragen dat opgestelde acties ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Vooraf vanwege de onbekendheid van mogelijke positieve effecten van sport en cultuur op VSV, is het van belang nauwkeurig te monitoren en evalueren. Hier gaat uitdrukkelijk het principe op van ‘meten is weten’. Door vooraf (nulmeting), tijdens en na afloop van het programma en de projecten nauwkeurig te monitoren en evalueren, ontstaat zicht op wat werkt en wat niet. Op die manier is na verloop van tijd een methodiek/aanpak te ontwikkelen die ook op andere scholen kan worden ingevoerd, waardoor er een inktvlekwerking ontstaat, waarbij de ervaringen van de SBE richtinggevend zijn en naar elders kunnen uitvloeien.

In figuur 1.1 zijn de stappen weergegeven van de opbouw van dit beleidsplan.

Aan het werk volgens het schema

In de eerste paragraaf (1.1) wordt kort beschreven in welke mate schooluitval voorkomt en wat hiervan de betekenis is voor jongeren. In paragraaf 1.2 wordt aan de hand van een gedragsmodel de verschillende gedragsfactoren omschreven wat betreft sport en cultuur en schooluitval. In deze paragraaf wordt tevens duidelijk dat gedrag wordt (en kan worden) beïnvloed op verschillende niveaus. Dit leidt tot het formuleren van de bouwstenen van dit beleidsplan (1.3). In die laatste paragraaf wordt de verbinding gelegd tussen de analyses uit de paragrafen 1.1 en 1.2 en de beschrijving van de nieuwe beleidsstrategie. De beschrijving van deze 'aanvalsstrategie' wordt vervolgens in hoofdstuk 2 verder uitgewerkt. In dat hoofdstuk worden verschillende programmalijnen onderscheiden die ieder bijdragen aan het terugbrengen van de VSV. Als de strategie bepaald is kan men zich gaan richten op de uitvoering (hoofdstuk 3) en monitoring & evaluatie.

1.1 Probleemanalyse

Uitval van jongeren is een breder probleem dan schooluitval. Kinderen die uitvallen, hebben een minder grote kans zich te ontwikkelen tot volwassen, zelfstandige burgers die actief participeren aan de Nederlandse samenleving. Dit is een maatschappelijk vraagstuk dat gepaard gaat met aspecten als criminaliteit, hoge zorgkosten, lage arbeidsparticipatie, integratieproblemen, gebrekkig burgerschap en radicalisering. Deze problemen wortelen allemaal op de een of andere manier in het feit dat sommige kinderen zich niet ontwikkelen tot de mensen die ze zouden willen en kunnen zijn.

Om te weten hoe groot de problemen bij schooluitval zijn, kunnen enkele cijfers worden genoemd. Ieder jaar beginnen er gemiddeld 200.000 leerlingen aan het onderwijs, waarvan een deel het onderwijs voortijdig verlaat en waar uitval is tijdens hun leerloopbaan. In 2005 verlaat van iedere

generatie leerlingen 27% het onderwijs zonder startkwalificatie³. Van de 100 leerlingen die in het onderwijs instromen (schooljaar 2004/2005):

- verlaten 2,5 'leerling' (2,5%) voortijdig het vmbo;
- verlaten 5 leerlingen (5%) voortijdig het onderwijs na het behalen van een vmbo-diploma;
- verlaten 16 leerlingen (16%) voortijdig het onderwijs vanuit mbo (m.n. bol, 12%);
- valt in eerste instantie ongeveer een kwart uit zonder startkwalificatie. Een deel van deze leerlingen keert later weer terug in het onderwijs.

Meer specifiek voor de gemeente Enschede blijkt dat er jaarlijks 400 tot 600 voortijdig schoolverlaters zijn. Om schooluitval tegen te gaan richt de rijksoverheid zich op zowel een preventie als een curatieve aanpak. Sport - cultuur in mindere mate - wordt vooral preventief ingezet. Landelijk is het preventiebeleid opgezet vanuit vier pijlers (Min. OCW, 2006):

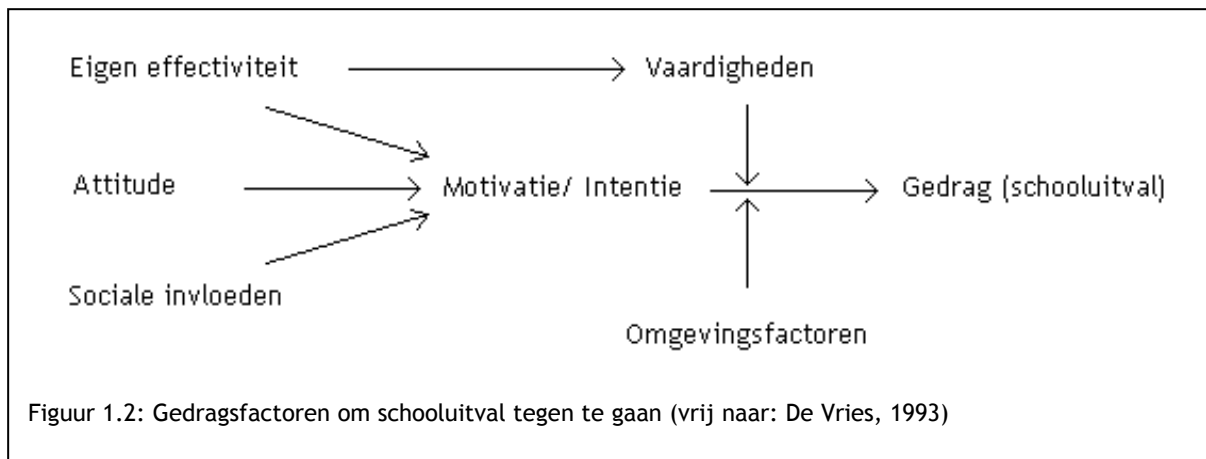
- Aanpakken bij de bron: onder andere ouderparticipatie
- Overgang vmbo-mbo: onder andere doorlopende leerlijnen
- Bij de les houden: onder andere breed en aantrekkelijk (naschools) sport en cultuuraanbod, binding/betrokkenheid van jeugd (jeugdparticipatie)
- De praktijk als leermeester: onder andere betekenisvolle leeromgeving (naschools aanbod, maatschappelijke stages)

De SBE wil gebruikmaken van de kansen die het landelijke preventiebeleid biedt om het gedrag van de leerlingen positief te beïnvloeden.

1.2 Gedragsfactoren en niveaus van beïnvloeding

Door middel van sport en cultuur wordt geprobeerd het gedrag (lees: schooluitval) van leerlingen te beïnvloeden. Hoewel er geen directe onderzoeksgegevens beschikbaar zijn over de relatie tussen aan de ene kant sport en cultuur en aan de andere kant schooluitval, zijn er wel degelijk aanknopingspunten te vinden om dit beleidsplan handen en voeten te geven. In figuur 1.2 staat een model c.q. theoretisch kader met daarin geplaatst verschillende factoren die het gedrag beïnvloeden. Dit model vormt de conceptuele onderbouwing van dit beleidsplan. Omdat naast een verandering van schooluitval (als gedrag) ook gestreefd wordt naar een verandering van het sport- en cultuurgedrag, worden in de onderstaande toelichting voorbeelden gebruikt die zich op beide richten.

³ Een startkwalificatie heb je wanneer je met succes het HAVO of het VWO hebt afgerond, of met het behalen van een diploma van een opleiding op niveau 2 van het MBO.

Bij *'Eigen effectiviteit'* gaat het om de inschatting van iemand over zijn of haar mogelijkheden om bepaald gedrag te vertonen. Hierbij zijn bijvoorbeeld vroegere ervaringen met het gedrag van belang voor de inschatting of iemand succes zal hebben of zal falen. Als een leerling al eerder de school heeft verlaten zal deze inschatting niet erg positief zijn. Deze gedragsfactor hangt nauw samen met de *'Vaardigheden'* die iemand daadwerkelijk bezit om bepaald gedrag uit te voeren. Zo zijn er erfelijke factoren die mede bepalen welke schoolse of sportieve vaardigheden een jongere kan ontwikkelen. Als een jongere eigenlijk wel op school wil blijven (Motivatie/ Intentie), maar toch weinig (schoolse) vaardigheden bezit dan vergroot dit de kans op schooluitval.

Vervolgens gaat het bij *'Attitude'* om de houding van de leerling, waarbij een afweging wordt gemaakt van alle voor- en nadelen die hij of zij verbindt aan het vertonen van het gedrag. Zo kan een leerling een negatieve houding aannemen tegenover de school en leerkrachten. Sport is voor jeugdsporters een enorme bron om succeservaringen op te doen en daardoor intrinsiek gemotiveerd (Motivatie/intentie) te raken. Sport biedt kinderen de mogelijkheid uitdagingen aan te gaan en te overmeesteren en dit geeft kinderen een gevoel van competentie, het gevoel iets te presteren, waaraan plezier en zelfvertrouwen ontleend wordt. Dit leidt tot een toename van de *'Motivatie/ intentie'* om dit (sport- en beweeg)gedrag te vertonen en deze motivatie draagt vaak bij aan de inzet op andere gebieden (bijvoorbeeld motivatie op school).

'Sociale invloeden' hebben ook een grote invloed op het gedrag van jongeren. Bij VSV is bijvoorbeeld bekend dat de gezinssamenstelling en opvoedingsstijl & betrokkenheid van ouders belangrijke factoren zijn. Wat betreft de deelname van leerlingen aan culturele activiteiten zijn het opleidingsniveaus en de cultuurparticipatie van wederom de ouders het meest belangrijk. Op sportgedrag van jongeren blijken ouders, coaches, trainers, teamgenoten en vrienden van grote invloed te zijn. Zij kunnen een positieve invloed hebben op het sportgedrag, maar ook een negatieve. Indien kinderen door de ouders niet worden gestimuleerd om te gaan sporten, dan zal het kind ook daadwerkelijk minder gaan sporten of eerder beslissen te stoppen met sport en bewegen. De invloed van leeftijdgenoten (teamgenoten, vrienden) wordt ook belangrijker,

bijvoorbeeld in vergelijking met de invloed van de ouders, naarmate het kind ouder wordt. Jongeren zijn zeer gevoelig voor de acceptatie van leeftijdgenoten ('peers'). Vinden vrienden sport belangrijk en wordt aan sporten status ontleend, dan zal dit positief bijdragen aan het plezier aan sporten, de houding ten opzichte van sport en het feitelijke sportgedrag.

Sociale invloed van leerkrachten

Leerkrachten zijn van wezenlijke invloed op het gedrag van jongeren. In het kader van schooluitval is het 'verbeteren tussen relatie leraar en leerling' bijvoorbeeld een factor, maar ook voor sportdocenten, docenten maatschappijleer en sporttrainers zijn verschillende aspecten van belang in hun contacten met kinderen. Het is dan ook van belang dat de docenten beschikken over de landelijk voorgeschreven competenties. Door de sociale invloed van docenten (via bijvoorbeeld een competentiegerichte oriëntatie, positieve passende feedback, 'spelend bezig zijn' en jeugdparticipatie) op jongeren kunnen zij een belangrijke rol spelen in het verbeteren van het schoolklimaat en het vergroten van de binding en betrokkenheid van de leerlingen op de SBE.

De gedragsfactoren 'Eigen effectiviteit', 'Attitude' en 'Sociale invloeden' uit figuur 1.2 bepalen de 'Motivatie' of 'Intentie' van de leerling om al dan niet op school te blijven. Of deze intentie voor gedrag ook uitmondt in daadwerkelijk gedrag hangt ten slotte af van de 'Vaardigheden' die een leerling bezit om dit gedrag te vertonen en van bevorderende of belemmerende factoren in de inrichting van de omgeving, de 'Omgevingsfactoren'. Zo kan een leerling de intentie hebben om veel te sporten of deel te nemen aan culturele activiteiten op en rond school, maar als de school (binnen- en buitenschools) of een andere aanbieder (bijvoorbeeld de sport- of amateurkunstvereniging) geen aantrekkelijk aanbod heeft, dan zal dit gedrag waarschijnlijk niet optreden, de omgevingsfactoren zijn simpelweg niet optimaal. Het gaat erom dat de aanwezigheid en aantrekkelijkheid van sport- en cultuurfaciliteiten, de aantrekkelijkheid van het sport- en cultuuraanbod voor jongeren en een goede aansluiting van sport- en cultuuractiviteiten bij de schooltijden, in positieve zin bijdragen aan meer deelname aan sport en culturele activiteiten. Aandacht voor sportactiviteiten is overigens een van de meest belangrijke schoolkeuzemotieven die kinderen noemen bij de overstap van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs.

Omgevingsfactoren en een stimulerend schoolklimaat

Bij de omgevingsfactoren staat centraal dat er een stimulerend schoolklimaat ontstaat, waarin leerlingen gemotiveerd naar school blijven komen. Door middel van dit beleidsplan wordt gestuurd op een sportief en cultureel schoolklimaat, waar door onder andere een betekenisvol sport- en cultuuraanbod, de leerlingen trots zijn om onderdeel te zijn van de SBE. Een betekenisvol aanbod waar het gaat om sport en cultuur is zowel binnen als buiten school van belang. Vanuit de eindtermen voor het vmbo kan vorm gegeven worden aan het binnenschools aanbod. Daarnaast richt de SBE zich specifiek op de combinatie van zowel binnen- als buitenschoolse activiteiten. Naschoolse activiteiten bieden namelijk unieke kansen om de ontwikkeling van jongeren positief te stimuleren. Jongeren ontwikkelen zich door allerlei levensactiviteiten, of dat nu in opzettelijke

leervormen verpakt is of niet. Scholen kunnen hier meer op inspelen. Bij naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten blijkt dat zowel de intrinsieke motivatie als de concentratie hoog scoren in vergelijking met binnenschoolse en vrijetijdsactiviteiten. Ook gaat sporten buiten schooltijd samen met positieve aspecten voor het bewegingsonderwijs binnen schooltijd en kunnen naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten sociale competentie en de sociale binding aan school en omgeving van jongeren vergroten. Wat betreft cultuur wordt in dit kader benadrukt dat omgevingsonderwijs centraal staat, waarbij het erom gaat dat leerlingen leren in, van en over hun eigen leefomgeving. Het kan dan gaan om erfgoededucatie waar leerlingen leren over het culturele erfgoed in Nederland, dat de sporen draagt van verschillende culturen uit het verleden en in het heden beïnvloed wordt door nieuwe culturele elementen. Naschools kan samengewerkt worden met instellingen als bibliotheken, bioscopen, jeugdtheaters en amateurkunstverenigingen.

Om een positieve houding ten opzichte van school en het schoolklimaat te stimuleren is het van belang om rekening te houden met identificatie van leerlingen en docenten van de SBE en de status en reputatie van de school. Als een leerling of docent bijvoorbeeld 'sportiviteit' belangrijk vindt en dit ook terugziet in de wijze waarop de school handelt en zich presenteert, dan is de identificatie met de SBE hoog. Men is trots op de school, voelt zich aangetrokken tot de school en ziet zichzelf graag als onderdeel van de school. Als leerlingen en/of docenten bovendien nog te horen krijgen dat ze werken bij een school met status en reputatie, dan versterkt dit de identificatie met de school. Door een 'sportieve' en 'culturele' status en reputatie kan de houding ten opzichte van school en de binding met school verbeterd worden, wat bijdraagt aan het voorkomen van schooluitval.

Op deze wijze zijn verschillende gedragsfactoren beschreven, waarop het programma en de projecten zich richten bij het preventief tegengaan van schooluitval .

De Nederlandse focus op de school als brandpunt van de aanpak van jeugdproblematieken heeft de aandacht voor andere benaderingen (buurt, jeugdwerk, sport en vrije tijd, werk, jeugdculturen) wat doen verslappen - althans wat betreft de relatie en verbindingen met de schoolgerichte aanpakken. Terwijl de aandacht voor jongeren buiten de school zich grotendeels lijkt te richten op vraagstukken van veiligheid en leefbaarheid, ligt de nadruk in de school sterk op de individuele ontwikkeling. Zowel in de praktijk als in het onderzoek wordt nog te weinig gezocht naar dwarsverbanden (Eimers en Bekhuis, 2006, pp.16-17)

Niveaus van beïnvloeding

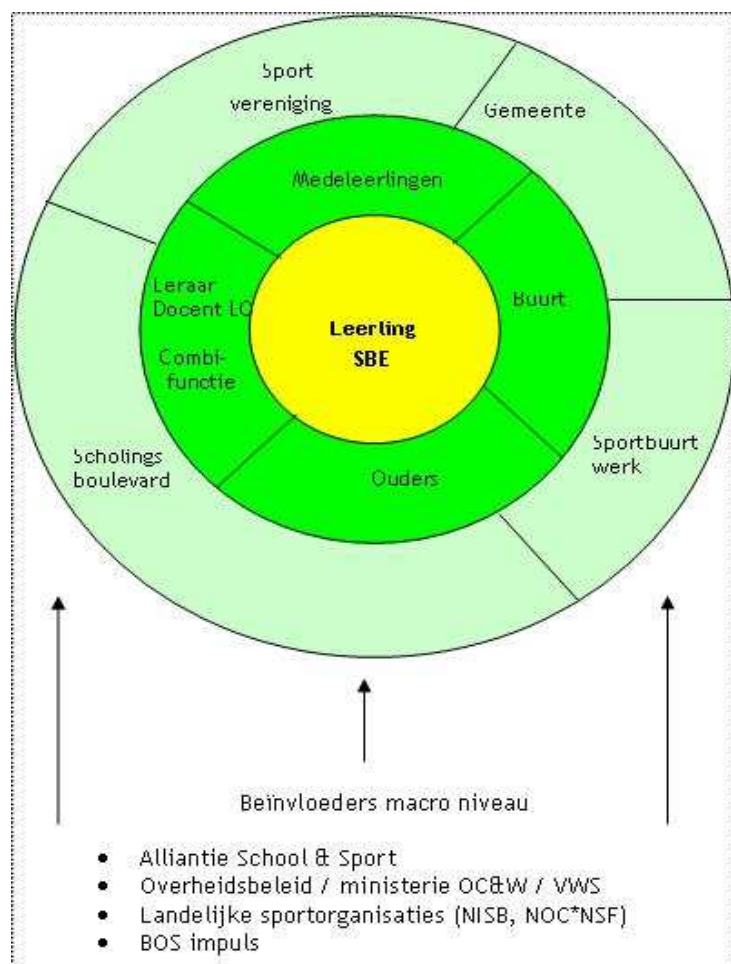
Uit het bovenstaande kader blijkt wederom dat schoolgerichte aanpakken meer aandacht moeten hebben voor de ontwikkeling van jongeren zowel binnen als buiten school. Wil men de schooluitval tegengaan dan moeten meer dwarsverbanden worden gezocht en initiatieven worden genomen op verschillende niveaus. Er zijn namelijk altijd factoren die buiten de directe invloedssfeer van de school zelf liggen, maar wel degelijk van invloed zijn op schooluitval. Bijvoorbeeld *persoonlijke factoren* zoals een beperking bij de leerling om te leren, geslacht, leeftijd en etniciteit, de *thuis-*

en *gezinssituatie* en *settings* waar de leerlingen zich na schooltijd bevinden (buurt, sportvereniging). De kans van slagen om de uitval door middel van sport- en cultuur terug te brengen is het grootst, als de structuur rondom de leerling zo is, dat verschillende (belangrijke) beïnvloeders worden betrokken. Het (schillen)schema in figuur 1.3 illustreert wat betreft sport wie deze beïnvloeders zijn en hoe de onderlinge verhoudingen liggen.

De leerling staat daarbij in het middelpunt/het centrum. Op de leerling zijn alle activiteiten gericht en in die zin zijn de leerlingen de einddoelgroep. In de eerste schil rondom de leerlingen staan de actoren die direct en het meeste invloed hebben op de houding en het gedrag van de leerlingen: de ouders, de docent/leraar (evt. combinatiefunctie met sportvereniging of culturele instelling), de medeleerling en de buurt. Dit betekent dat bij de acties en activiteiten die worden ingezet deze actoren moeten worden betrokken.

In de tweede schil bevinden zich de intermediaire beïnvloeders. Binnen de ontwikkeling en uitvoering van projecten zullen zij veelal samenwerkingspartner worden. Het gaat hier naast de SBE om bijvoorbeeld de sportaanbieders. Het sportbuurtwerk in het stadsdeel en de aanwezige sportverenigingen (o.a. Sportboulevard Enschede en SC Enschede) kunnen zo indirect invloed uitoefenen op leerlingen. Ook de gemeente kan hier een belangrijke rol vervullen, bijvoorbeeld via de stimuleringsregeling BASIS en het sportaccommodatiebeleid.

Onder aan het schema staan de 'beleidsmakers' op landelijk niveau. Deze beïnvloeders op 'macro niveau' kunnen invloed

Figuur 1.3: Niveaus van beïnvloeding

uitoefenen op de eerste en tweede schil door projecten op te zetten of te faciliteren. Zo sluit dit beleidsplan, waar vooral ook afstemming wordt gezocht tussen school en sport, naadloos aan op de

belangrijkste uitgangspunten van de 'Alliantie School & Sport' *samen sterker*' (AS&S).⁴ De AS&S zet uitdrukkelijk in op de samenwerking tussen de school, sportvereniging en de gemeente. De alliantie onderkent het belang van sport en bewegen binnen het onderwijscurriculum, maar benadrukt dat vooral extra-curriculair winst is te behalen in het stimuleren van sport en bewegen voor jongeren. Vooral in het investeren in de afstemming tussen school en sportverenigingen ligt een sleutel tot succes. Daarbij speelt vooral het aangaan van ruilrelaties met sportverenigingen een belangrijke rol.

Zo moet bij de verdere uitwerking van het beleidsplan rekening gehouden worden met de invloeden van diverse personen/ organisaties op verschillende niveaus. Uiteindelijk vormen de binnen het schillenschema geplaatste beïnvloeders de basis voor de verder op te stellen programmalijnen, (deel)projecten en uit te voeren activiteiten (zie: hoofdstuk 2 en 3).

1.3 De bouwstenen voor het beleidskader 'Sportieve aanval op de uitval'

In de vorige paragraaf zijn verschillende gedragsfactoren en niveaus van beïnvloeding omschreven. Hiermee is duidelijk geworden een brede totaalaanpak het meest voor de hand ligt. Op grond van de bevindingen uit de twee voorgaande paragrafen volgen hieronder de belangrijkste uitgangspunten. Vanuit deze 'bouwstenen' kan de SBE schooluitval preventief te lijf gaan.

Voor de sportieve aanval op de uitval zijn de volgende uitgangspunten richtinggevend:

- **Kies voor een brede totaalaanpak.** Er is immers niet één oorzaak voor schooluitval. Meerdere gedragsfactoren zijn van invloed waarop het beleid zich door het opstellen van programmalijnen op kan richten.
- **Zorg voor samenwerking van beïnvloeders op verschillende niveaus.** Binnen een totaalaanpak zijn diverse personen in en buiten school betrokken; samenwerking hiertussen is gewenst. Dicht bij de leerling gaat het vooral om docenten, ouders en medeleerlingen en wat meer indirect om culturele instellingen, sportverenigingen, sportbuurtwerk, gemeente en landelijk School & Sportbeleid. Wie is/ zijn binnen de school verantwoordelijk voor de coördinatie van de samenwerking?
- **Verhoog de actieve participatie van leerlingen.** Stel de leerling centraal door actief in te zetten op het verhogen van de betrokkenheid van leerlingen bij het organiseren en vormgeven van het aanbod. Verhoog de actieve participatie van leerlingen door het creëren van een zinvolle c.q. betekenisvolle omgeving.
- **Verhoog de actieve participatie van ouders.** Ouders zijn als eerste verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Ouders hebben grote invloed op de attitude ten opzichte van school en het gedrag van leerlingen, ook met betrekking tot culturele interesses en op het

⁴ De 'Alliantie School & Sport' *samen sterker*' is een samenwerkingsverband van NOC*NSF en de ministeries van OCW en VWS. De ambitie van de Alliantie School & Sport streeft ernaar dat in 2010 op 90% van de scholen alle leerlingen dagelijks kunnen sporten.

sport- en beweggedrag. Verhoging van de participatie van ouders bij de school en leerlingen kan op een prettige manier plaats vinden door middel van activiteiten in het kader van sport- en cultuur.

- **Zoek afstemming en dwarsverbanden met naschools sport- en beweegaanbod, sport- en beweegprojecten en culturele projecten.** Een sleutel tot succes is dwarsverbanden te zoeken met lokale initiatieven aangaande sport en cultuur. Op de school zelf kan hier reeds aandacht aan worden besteed, maar de uitdaging is er ook in gelegen om gezamenlijk met lokale partners (culturele instellingen, musea, bibliotheek, jeugdtheaterschool, sportverenigingen, sportbuurtwerk, dienst sport van de gemeente) het sport- en cultuuraanbod en maatschappelijke stages ('praktijk als leermeester') voor jongeren vorm te geven.
- **Streef naar een 'sportieve' identiteit en een 'cultureel profiel' van SBE.** Om de binding met de school en een positieve houding ten opzichte van school te bevorderen is het van belang dat leerlingen en docenten zich identificeren met hun school en trots zijn om deel uit te maken van de SBE.
- **Volg het proces en meet de effecten.** Omdat in het beleidsplan 'Sportieve aanval op de uitval' uitdrukkelijk wordt gestreefd naar het halen van doelen en resultaten, is het van wezenlijk belang te monitoren en evalueren. Op deze manier kan worden gezien of het proces goed loopt en of de ingezette acties ook daadwerkelijk doeltreffend zijn.

Hoofdstuk 2 Aanvalsstrategie

2.1 Een programmatische en projectmatige aanpak

2.2 Het aanvalsplan/ programmaplan

2.3 Organisatiestructuur

2.4 Uitwerking programmalijnen

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanvalsstrategie van het beleidsplan uiteengezet. Een onderbouwing wordt gegeven voor de keuze van een programmatische en projectmatige aanpak. Vervolgens wordt het aanvalsplan uit de doeken gedaan. Om te komen tot doeltreffende acties, is een goede organisatiestructuur belangrijk. Een onderscheid wordt uiteindelijk gemaakt tussen vijf programmalijnen.

2.1 Een programmatische en projectmatige aanpak

Zoals in hoofdstuk 1 is aangegeven is een *brede totaalaanpak* noodzakelijk om effectief en efficiënt de aanval op de schooluitval in te zetten. Deze brede totaalaanpak impliceert een aanpak op meerdere fronten, met verschillende partners, gericht op verschillende doelgroepen en met uiteenlopende doelen en resultaten. Alle activiteiten en inspanningen zijn echter gericht op één overkoepelend doel: het tegengaan van de schooluitval. Om te voorkomen dat er ‘lukraak’ projecten en activiteiten worden gestart, is het noodzakelijk structuur te geven aan de uitvoering door middel van een aanvalsplan. In dit hoofdstuk worden de contouren van deze brede aanpak voor de SBE weergegeven. In dit kader is het zinvol te werken volgens een *programmatische* en *projectmatige* aanpak. Beide begrippen verdienen enige uitleg:

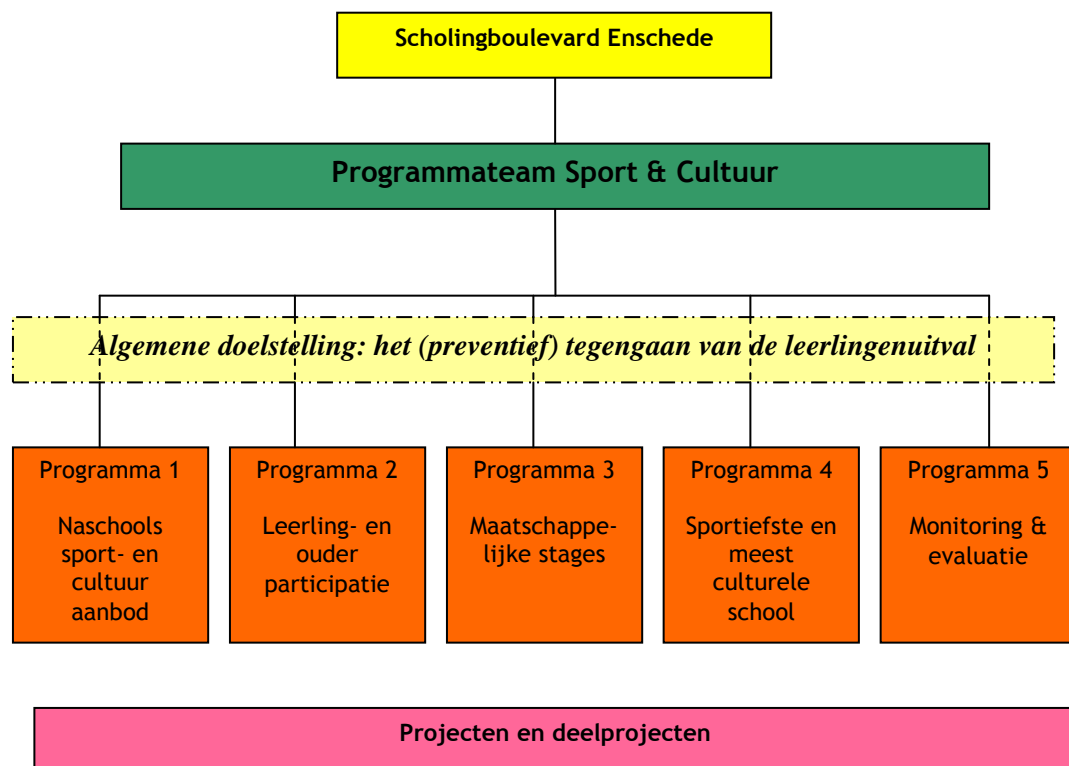
Programmaplan: Dit is de eigenlijke aanvalsstrategie, de brede totaalaanpak. Een programmaplan bestaat uit verschillende inspanningen (activiteiten, projecten), geclusterd in programmalijnen om een doel of verschillende doelen te realiseren. Het uiteindelijke doel is (nogmaals) gemeenschappelijk: het tegengaan van de schooluitval. Het programmaplan geeft dan ook de contouren van de in te zetten koers. Het is als het ware het grand-design, de bouwtekening op hoofdlijnen.

Projectplannen: Dit zijn de verschillende uit te voeren projecten en activiteiten die binnen een programmalijn vallen. Specifieke en doeltreffende aanvallen waarbij een bepaald resultaat steeds centraal staat. Dit resultaat kan bijvoorbeeld een boekje zijn waarin verschillende culturele of sportieve mogelijkheden worden aangedragen, of 5 sportkennismakingslessen. Het gaat hier dus om de specifieke en concrete invullingen van de bouwtekening. In hoofdstuk 3 wordt deze projectmatige aanpak verder toegelicht. Bij projecten gaat het dus om een nadere specificering van de bouwtekening.

Binnen de brede totaalaanpak wordt gestreefd naar een *integrale* aanpak. Bij een integrale aanpak zetten verschillende organisaties zich gezamenlijk in voor de ontwikkeling en uitvoering van deze aanpak. Verschillende organisaties kunnen projecten uitvoeren waarvan de samenhang is gelegen in het streven naar het tegengaan van de uitval. Juist omdat er met verschillende organisaties, doelgroepen en eindgebruikers samengewerkt wordt gezocht, zal er in dit hoofdstuk nadrukkelijk worden stilgestaan bij organisatie en samenwerking.

2.2. Het aanvalsplan / programmaplan

In onderstaand schema is de aanvalsstrategie uiteengezet. De verschillende programmalijnen die hierin worden onderscheiden zijn ontwikkeld op basis van de analyses uit het eerste hoofdstuk en gesprekken met verschillende betrokkenen (zie bijlage 1). De programmalijnen worden in de loop van dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

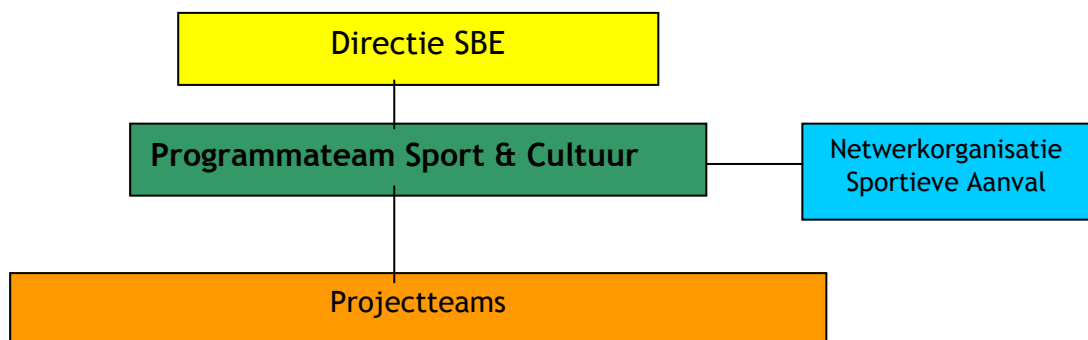
Figuur 2.1: Aanvalsstrategie

Centraal staat in bovenstaand schema (figuur 2.1) de SBE. Uiteraard had hier ook gekozen kunnen worden voor de algemene doelstelling. Echter, een project of programma heeft altijd een ‘eigenaar’ nodig. Deze (programma)eigenaar is een organisatie of persoon die de eindverantwoording heeft, in veel gevallen de initiator of grootst belanghebbende in het geheel. Voor de aanval op de uitval in Enschede is SBE. Vervolgens de uitvoerende organisatie(s), hier genoemd het “Programmamateam Sportieve & Cultuur”. Het programmamateam stuurt de programma’s en projecten aan en voert deze uit. Dit team heeft de regie in de aanval op de uitval. In het

middelste vlak staat de algehele doelstelling omschreven: ‘het preventief tegengaan van schooluitval’. Uiteraard zijn meerdere doelen denkbaar, maar de uitval vormt de aanleiding van de sportieve aanval. In de oranje vlakken worden de verschillende programmalijnen weergegeven. In paragraaf 2.4 worden deze programmalijnen verder uitgewerkt. Elk programma wordt uiteindelijk geconcretiseerd in (deel)projecten. De voorliggende programmalijnen dienen richtinggevend te zijn, maar tegelijkertijd ruimte te geven voor een eigen invulling door de uitvoerenden, passend bij de context in de praktijk.

2.3 Organisatiestructuur

De sportieve aanval wordt geleid door het programmteam Sport & Cultuur. Dit programmteam wordt gevormd door een nog nader te bepalen aantal medewerkers van de SBE, sport & Cultuur en wordt geleid door een programmacoördinator (zie hoofdstuk 3). Het programmteam legt verantwoording af aan de directie van de SBE. Het programmteam Sportieve & Cultuur voert de regie en geeft vorm en uitvoering aan de verschillende programma’s en projecten. Het programmteam stuurt hierbij projectteams aan, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van één of enkele specifieke projecten.

Figuur 2.2: Organisatiestructuur

Netwerkorganisatie Sportieve Aanval

In figuur 2.2 staat rechts naast het programmteam de netwerkorganisatie Sportieve Aanval. Deze netwerkorganisatie bestaat uit (lokaal) externe organisaties die belanghebbend zijn binnen het tegengaan van de uitval, of hierbinnen expertise hebben en een mogelijke belangrijke rol hebben binnen de uitvoering van het programma. Deelnemers van deze adviescommissie zijn mogelijk:

- Programmacoördinator Sportieve Aanval (voorzitter)
- Beleidsmedewerkers sport/onderwijs/cultuur gemeente Enschede
- Stedelijk Lyceum
- Sportboulevard Enschede
- Vertegenwoordiger Sportclub Enschede
- CIOS Enschede
- Vertegenwoordiger Educatief Platform Culturele instellingen Enschede

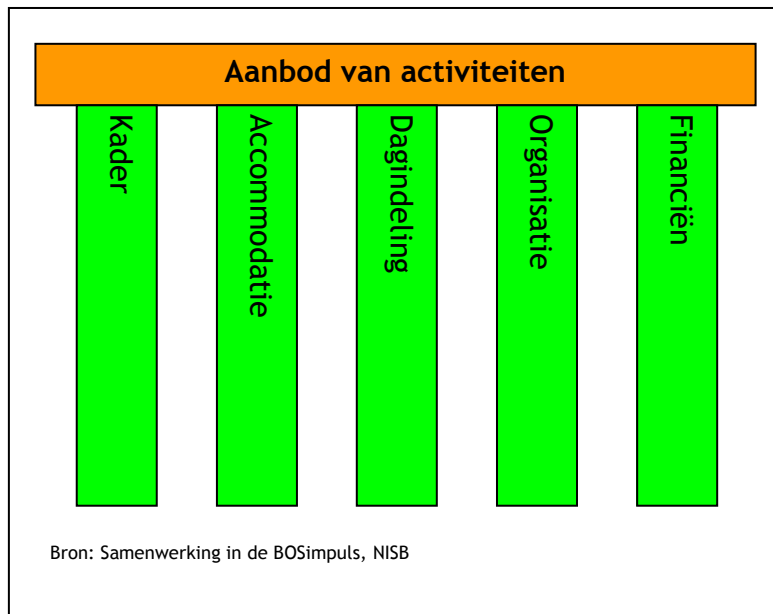
Deze netwerkorganisatie is uitdrukkelijk geen stuurgroep, maar een netwerkkader waar afstemming en afspraken gemaakt kunnen worden met betrekking tot de uitvoering en waar kennis kan worden uitgewisseld. De netwerkorganisatie komt circa vier keer per jaar bijeen onder leiding van de programmacoördinator Sport & Cultuur. Het belang van samenwerking en afstemming maakt dat deze organisatie is ‘geformaliseerd’ Samenwerking en onderlinge afstemming zijn vanuit de voorgestane totaalaanpak kritische succesfactoren van de sportieve aanval.

Waarom samenwerking?

Verschillende instanties organiseren in Enschede vaak onafhankelijk van elkaar diverse sport en culturele activiteiten voor de jeugd. Leuke en goede initiatieven leveren veelal nog meer winst op als organisaties samenwerken en activiteiten op elkaar afstemmen. Het gaat hier om een systematische aanpak, die vraag en aanbod van sport en cultuur voor de jeugd aan elkaar koppelt. De systematische aanpak schuilt in het aangaan en continueren van duurzame samenwerkingsverbanden tussen scholen en aanbieders. Vanuit het onderwijs wordt samengewerkt aan het sportieve en culturele klimaat voor de jeugd door afspraken te maken op het gebied van kader, accommodatie, dagindeling, organisatie en financiën. Om deze samenwerking zo optimaal mogelijk te laten verlopen, is onder meer dus gekozen voor de netwerkorganisatie ‘Sportieve Aanval’.

Samenwerkingsaspecten

Bij samenwerking streven we naar een samenwerking tussen onderwijsorganisaties, sport- en

cultuur aanbieders en lokale overheid om het sport- en bewegedrag en culturele interesse van jeugd optimaal te stimuleren en daarmee de uitval tegen te gaan. Op allerlei mogelijke manieren werken scholen, sportverenigingen en culturele instellingen bijvoorbeeld samen om binnen en/of buiten schooltijd activiteiten te organiseren. Deze samenwerking loopt via het programmateam Sport & Cultuur, dat zorgt voor

het initiëren en onderhouden van de contacten tussen onderwijsinstelling en aanbieders. De afgelopen jaren is veel ervaring opgedaan met dergelijke samenwerkingsverbanden in de sport en beweegsector. Een succesfactor bij samenwerking blijkt (vanzelfsprekend) de historie van

samenwerking. Maar ook heldere afspraken tussen de organisaties zijn onontbeerlijk. Op basis van ervaringen zijn vijf aspecten geformuleerd die tot een duurzame samenwerking kunnen leiden. Afspraken binnen een samenwerking zullen gemaakt dienen te worden over deze vijf aspecten.

Kader

Medewerkers van scholen, sportverenigingen, culturele instellingen en andere partners beschikken ieder over specifieke kennis en competenties. Binnen een samenwerking wordt gebruik gemaakt van de verschillende expertise die er aanwezig is. Belangrijke voorwaarde is dat de verschillende personen open moeten staan voor 'andere takken van sport' en durven te kijken over de eigen schutting.

Accommodatie

Een onderwijsinstelling heeft in veel gevallen een gymzaal of sporthal. Sportverenigingen beschikken vaak over een (training) veld en de sportspecifieke materialen, een jeugdtheaterschool biedt mogelijk een podium om voorstellingen te organiseren. Verschillende accommodaties zijn in veel gevallen slechts gedeeltelijk van de dag in gebruik: de schoolaccommodatie overdag, de sportaccommodatie veelal 's avonds. Concrete samenwerking tussen de onderwijsinstelling en de aanbieder kan leiden tot een optimaal en efficiënt gebruik van de accommodatie.

Dagindeling

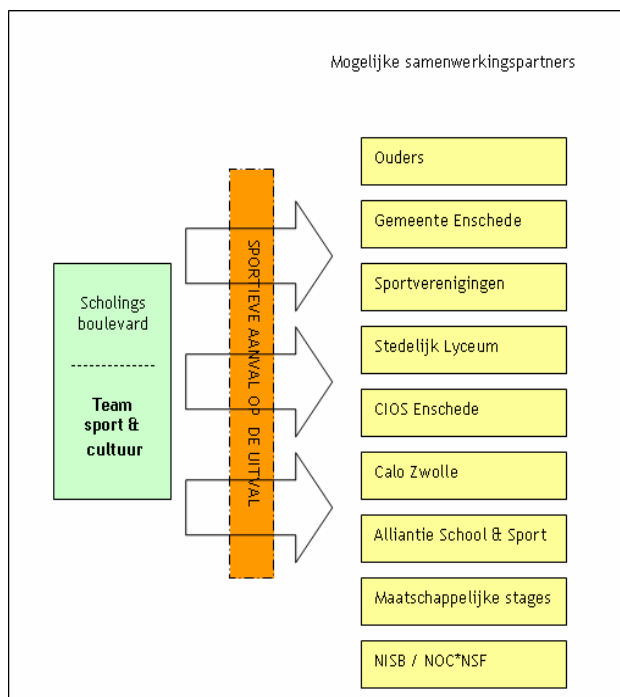
Om het sport- en culturele aanbod aantrekkelijk te maken en te houden is het expliciet van belang om deze activiteiten aan te laten sluiten bij de leef- en belevingswereld van de jeugdigen. Een goede afstemming van tijden voor een doorlopend aanbod van bijvoorbeeld onderwijs, opvang en vrijetijdsactiviteiten is dan ook een belangrijke randvoorwaarde bij het succesvol stimuleren van sport- en cultuur.

Organisatie

Wie doet beleidsmatig en uitvoerend wat en wanneer? Wordt er ad-hoc gewerkt, of wordt er gestreefd naar een duurzame samenwerking tussen de verschillende partijen? Continuïteit is hierbij gewenst. Geen samenwerking als 'bijzonder initiatief', maar werkend naar duurzame samenwerking. Dit is niet alleen voor de betrokken partijen van belang, maar juist ook voor de jeugdigen, die men hierdoor de gewenste regelmaat en transparantie biedt.

Financiën

Projecten kosten geld. Het blijkt dat gemengde geldstromen (fondsen, subsidies) vaak tot betere resultaten leiden dan het gebruik van afzonderlijke geldstromen. Daar waar gekozen wordt voor het realiseren van dezelfde doelstellingen, kan ook worden gekozen voor een gemeenschappelijke transparante financiering.

Feitelijk komt de samenwerking en afstemming neer op het maken van afspraken over de bovengenoemde vijf aspecten. Om deze samenwerking te structureren/continueren is de netwerkorganisatie “Sportieve Aanval” vastgelegd.

Het speelveld van samenwerking in Enschede in kaart brengen

Nu er programmalijnen staan, is het belangrijk om het ‘lokale speelveld’ binnen de gemeente Enschede en mogelijk daarbuiten (provinciale/ landelijke belanghebbenden) in

kaart te brengen. Samenwerking als begrip is mooi, maar met welke interne en externe partners moet/kan er worden samengewerkt? Wie zijn er betrokken, welke belangen zijn er? Dit zijn enkele belangrijke vragen die er toe bijdragen het speelveld goed in beeld te krijgen. Hier wordt een eerste aanzet gedaan wat betreft het speelveld in de sport- en beweegsector, in hoofdstuk 3 komt het in beeld brengen van het lokale speelveld voor sport en cultuur echter als expliciet onderdeel aan de orde, als een van de uit te voeren taken van het programmateam.

2.4 Uitwerking programmalijnen

De samenwerking van de SBE met aanbieders kan worden opgestart door samenwerking bij de uitvoering van de programmalijnen van dit beleidsplan. De keuze voor de programmalijnen komt voort uit de analyses en geformuleerde ‘bouwstenen’ uit hoofdstuk 1. Elke programmalijn kent haar eigen doelstellingen en projecten.

Tabel 2.1: Programmalijnen

Programmalijn	Doelstelling
1. Naschools sport- en cultuuraanbod	Elke leerling kan: - dagelijks (schooldagen) sporten binnen of buiten de schooluren en schoolmuren en deelnemen aan culturele activiteiten
2. leerlingen- en ouderparticipatie	De binding van leerlingen en ouders met de SBE vergroten door meer betrokkenheid van leerlingen en ouders bij het ontwikkelen en uitvoeren van het sport- en cultuuraanbod.
3. Maatschappelijke stage	50 % van de leerlingen voert haar maatschappelijke stage uit in de sport- en cultuursector en ten minste 10 verschillende

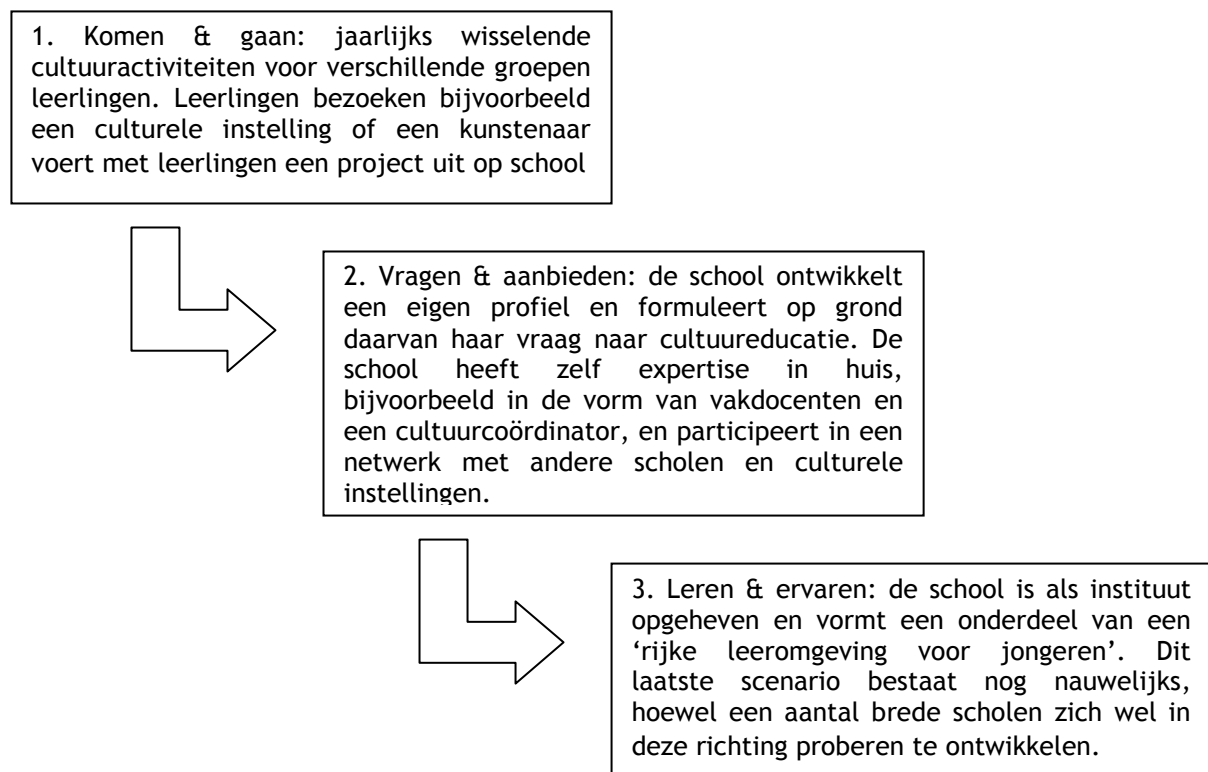
	sport / culturele aanbieders worden daarbij betrokken
4. Sportiefste en meest culturele school	SBE is gecertificeerd als 'sportactieve school' en wordt in 2010 verkozen tot 'Sportiefste school van Nederland'. Daarnaast loopt SBE landelijk voorop bij het initiëren en ontwikkelen van een cultureel aanbod en wordt aangemerkt als een 'cultuurprofielschool'
5. Monitoring & evaluatie	Evaluaties worden op gezette tijden en systematisch uitgevoerd bij alle programma's en projecten.

In bovenstaande tabel is alvast een eerste aanzet gegeven van mogelijke doelstellingen. Deze dienen verder gespecificeerd en aangepast te worden door de directie van SBE en het programmateam Sport & Cultuur. Voordat in hoofdstuk 3 mogelijke projecten en de uitvoering daarvan aan de orde komen, wordt eerst nog een korte uitwerking van de vijf programmalijnen gegeven.

Programmaliijn 1: naschools sport- en cultuuraanbod

Inleiding

De SBE streeft naar een breed en aantrekkelijk naschools sport- en cultuuraanbod. Dit sluit ondermeer aan bij de uitgangspunten van de Alliantie School & Sport en de genoemde positieve kansen van het naschoolse aanbod als ‘ideaal’ ontwikkelingsmilieu voor jeugdigen. Bij de ontwikkeling van dit aanbod staat een duurzame samenwerking met lokale sport en culturele instellingen, nadrukkelijk sportverenigingen, centraal. De doelen van het bewegingsonderwijs en de sportvereniging zijn steeds meer naar elkaar gericht en daarom kunnen beide veel voor elkaar betekenen om de onderstaande doelstelling te realiseren. Het onderwijs en de sport ontmoeten elkaar in het gebied van sport en bewegen tussen de gymles op school en de training bij de sportvereniging. Zowel vanuit het perspectief van het kind, het onderwijs, als de sport is dit tussengebied een ideale overgangsplaats van binnenschoolse naar buitenschoolse activiteiten. Het start- of uitgangspunt van het onderwijs en de sport is echter verschillend. Dit maakt dat extra aandacht nodig om te zorgen voor een ‘goede’ invulling van sport en bewegen in dit tussengebied. Zo ontstaat een soepele overgang van binnenschoolse naar naschoolse sport- en beweegactiviteiten. Op het gebied van cultuur kan SBE het naschoolse aanbod ontwikkelen aan de hand van de drie scenario’s in figuur 2.3. Deze hebben een oplopend ambitieniveau van tijdelijke culturele projecten naar een rijke doorlopende leeromgeving op het terrein van cultuur.

Figuur 2.3: Oplopend ambitieniveau voor (naschoolse) cultuureducatie

Doelstelling

Elke leerling kan dagelijks (schooldagen) sporten binnen of buiten de schooluren en schoolmuren en deelnemen aan culturele activiteiten.

Kenmerken van het naschoolse sport- en cultuuraanbod

Uit eerdere onderzoeken is een aantal kenmerken bekend van naschoolse activiteiten ter bevordering van sociale competentie en sociale binding. Deze komen veelal overeen met de kenmerken van 'krachtige leeromgevingen' en bieden jongeren optimale ontwikkelingsmogelijkheden. Ze kunnen zo als uitgangspunt dienen bij de ontwikkeling en uitvoering van het naschoolse sport- en cultuuraanbod:

- Inhoud :
 - Zelfgekozen
 - Levensrecht
 - Functioneel
- Rollen van leerlingen:
 - Actief
 - Divers
 - Verantwoordelijk
- Reflectie met leerlingen op sport en cultuur
- Samenwerken, leerlingen leren van en met elkaar
- Leerlingen moeten veel succeservaringen kunnen opdoen

Uiteraard spelen de begeleiders van het naschoolse sport- en cultuuraanbod hierbij een belangrijke rol door de wijze waarop ze een en ander in de praktijk brengen en in de omgang met de kinderen. Daarnaast is het van belang dat de resultaten van de overige programmalijnen (onder andere leerlingen- en ouderparticipatie) uiteindelijk ook terugkomen in het naschoolse sport- en cultuuraanbod.

Aangrijpingspunten in Enschede

De lokale situatie biedt een aantal kansrijke aangrijpingspunten om de samenwerking vorm te geven. Zo kan deze programmalijn zich in eerste instantie richten op de volgende vier pijlers:

- Ontwikkeling hybride beweegpark met Sportclub Enschede
- Samenwerking Sportboulevard Enschede
- Meedoen allochtone jeugd door sport
- Cultuur: Komen & gaan

Bovenstaande pijlers worden in hoofdstuk 3 verder toegelicht.

Programmaliijn 2: leerling- en ouderparticipatie

Inleiding leerlingparticipatie

In het eerste deel van dit beleidsplan is benadrukt dat de betrokkenheid van leerlingen en ouders bij de school een kritische succesfactor is om schooluitval tegen te gaan. Leerlingen actief vorm laten geven aan het eigen sport-, en cultuuraanbod draagt ertoe bij dat ze de activiteiten als leuk en betekenisvol (gaan) ervaren. Zoals we in het eerste hoofdstuk hebben gezien is uitval van jongeren binnen sport en op school ook terug te voeren op het niet betrekken van de jongeren. Binding en betrokkenheid van leerlingen binnen het onderwijs is cruciaal om de uitval tegen te gaan. Binnen betekenisvol onderwijs staat het betrekken en participeren binnen beleid en uitvoering van activiteiten door leerlingen centraal. Immers, een sleutel tot succes is het aansluiten bij wensen en behoeften van leerlingen. Het betrekken van leerlingen bij beleid en activiteiten noemen we ‘jeugdparticipatie’ of ‘leerlingenparticipatie’. Leerlingenparticipatie in onderwijs, sport en cultuur is maatschappelijk van groot belang, want: het verbetert de aansluiting van het sport- en cultuuraanbod op de wensen en behoeften van de leerlingen. Zowel de organisatie als de onderwijscultuur wordt beïnvloed als leerlingen daarin een actieve rol vervullen. Wanneer leerlingen niet alleen als consument maar ook als producent worden betrokken, bevordert dit de maatschappelijke betrokkenheid van de leerlingen. Het draagt bij aan het opdoen van uiteenlopende leerervaringen (kennis en vaardigheden) en het vergroot de mogelijkheden tot zinvolle vrijetijdsbesteding. Hierbij is leerlingparticipatie ook een belangrijk onderdeel bij de maatschappelijke stage (programmaliijn 3).

Het ‘wiel’ over leerlingparticipatie hoeft niet opnieuw worden uitgevonden, aan te raden is om te zoeken naar reeds bestaande / beproefde methoden van leerlingparticipatie.

... meer aandacht voor de jongere als *subject* in plaats van *object* van zijn eigen ontwikkeling. Het bouwen van een waterdicht verklarend model heeft snel de neiging te onttaarden in een determinisme dat jongeren reduceert tot speelbal van omstandigheden en gebeurtenissen. Het erkennen van vrije wil en eigen keuzes van jongeren neemt de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor hun problemen niet weg. Het betreft hen wel als zelfstandige partij in de aanpak van de problemen. (Eimers & Bekhuis, 2006, pp.18-19)

Doelstelling leerlingparticipatie

Vergroten van de binding met de SBE door meer de betrokkenheid van de leerlingen bij het ontwikkelen en uitvoeren van het sport- en cultuuraanbod.

Inleiding ouderparticipatie

De betekenis die ouders spelen in het ontstaan en het oplossen van problemen kan niet worden gereduceerd tot een ‘factor’. Nadrukkelijk hebben Ouders hebben een grote invloed op het (keuze)gedrag van de jongere. Ouders vormen (zie het schillenschema pag. 11) een van de

belangrijkste doelgroepen om te betrekken bij de school in het algemeen en in dit geval bij de sport- en culturele activiteiten in het bijzonder. Zij zijn het immers die hun kinderen in belangrijke mate (kunnen) stimuleren op tal van gebieden. Veel ouders vinden bijvoorbeeld sport belangrijk voor hun kinderen en dat op zich biedt aanknopingspunten om via sportactiviteiten de ouders bij de school te betrekken.

... het is van cruciaal belang ... dat scholen en ouders met elkaar in contact komen en samenwerken. Momenteel is deze samenwerking vaak nog verre van ideaal. 70% van de leraren en ouders vindt, dat zij meer en beter moeten samenwerken ...

Onderwijsraad 2005, p.20

De aanwezigheid van voldoende mogelijkheden voor ouders om te participeren heeft een positieve invloed op de cognitieve ontwikkeling en prestaties van kinderen.

Onderwijsraad 2005, p.29

Het lijkt niet altijd eenvoudig om ouders te betrekken bij de school en de sportieve verrichtingen van hun kinderen, maar het kan veel opleveren. Bovendien gaat het versterken van de betrokkenheid niet van de ene op de andere dag, maar hiertoe zijn structurele inspanningen nodig. Een relatie moet groeien.

Doelstelling ouderparticipatie

Vergroten van de binding met de SBE door meer betrokkenheid van ouders bij het vormgeven van sport- en culturele activiteiten.

In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op projecten die binnen programmalijn 2 vallen.

Programma 3: maatschappelijke stages

Inleiding Maatschappelijke stage in de sectoren sport en cultuur

Bij de sportieve aanval op de uitval kan worden aangesloten bij de door de overheid ingevoerde maatschappelijke stages. De term 'maatschappelijke stage' verwijst naar een inzet van jongeren (en scholen) in maatschappelijke organisaties als onderdeel van hun lesprogramma. Alle leerlingen die komend schooljaar (2007 - 2008) in de brugklas komen zullen ooit in hun middelbare schoolleven een verplichte maatschappelijke stage lopen. Dit staat in de beleidsplannen van het kabinet die half juni 2007 bekend werden. In het regeerakkoord 2007 waren de stages al aangekondigd. Een maatschappelijke stage kan plaatsvinden binnen ondermeer de sectoren sport en cultuur. Naast het feit dat de sportsector de grootste 'vrijwillige sector' is in Nederland, sluit een maatschappelijke stage optimaal aan bij de vragen die er zijn vanuit sportverenigingen naar kader en personele inzet. Het mes snijdt dus aan twee kanten. Het is nog niet duidelijk hoe het kabinet dit wilt realiseren. Pas na de zomer zullen preciezer plannen bekend worden en zal er meer duidelijkheid zijn over omvang en intensiteit van de maatschappelijke stage.

Doelstelling maatschappelijke stage

50 % van de leerlingen voert haar maatschappelijke stage uit in de sectoren sport en cultuur en ten minste 10 verschillende aanbieders worden daarbij betrokken.

Wensen en behoeften vanuit de jeugd

Uit het nationale maatschappelijke stage onderzoek 2007 blijkt dat gemiddeld ruim eenderde van de scholieren haar maatschappelijke stage wil lopen in de sector sport en 13% dit wil in de sector kunst & cultuur. De sportsector springt hier boven alle andere sectoren uit. Veel jongeren vinden sport leuk en een groot aantal is lid van een sportvereniging. Juist het 'leren en doen' in een uitdagende sportcontext spreekt jongeren aan. Een maatschappelijke stage binnen de sport creëert een betekenisvolle leeromgeving. Organiseren, werken in teamverband, omgaan met mensen, verantwoordelijkheid nemen en jezelf positioneren in een 'sportverenigingcultuur' maakt een maatschappelijke stage binnen de sport leerzaam en uitdagend en bijdragend aan de competenties van leerlingen.

Voordelen voor de onderwijsinstelling

Het leereffect is het belangrijkste onderdeel voor de onderwijsinstelling. Veel taken die bij de sportvereniging, amateurkunstvereniging of bibliotheek aan de orde komen sluiten aan bij de verschillende competenties die vanuit de school worden beschreven: samenwerken, opkomen voor jezelf, iets organiseren en verantwoording nemen.

Sterke en zwakke punten maatschappelijke stage bij sportverenigingen

Op het gebied van sport heeft landelijke sportkoepel NOC*NSF in 2005 een onderzoek gedaan onder sportverenigingen naar de wensen, behoeften en haalbaarheid van maatschappelijke stages. Hierin wordt een aantal sterke en zwakke punten geformuleerd, geredeneerd vanuit de sportvereniging:

Sterke punten vanuit de sportvereniging	Zwakke punten van de sportvereniging
• Positieve houding vanuit de sportvereniging ten opzicht van de leerling als stagiair / vrijwilliger• Sportvereniging biedt variëteit aan activiteiten• Sportverenigingen zijn voor lange en korte termijn geschikt als stagebiedende organisatie• Sport sluit aan bij wensen van het onderwijs• Sport is aantrekkelijk voor jongeren• Sportverenigingen weten wat vrijwilligerswerk is	• Veel taken vinden plaats in de avonden en weekeinden• Sportverenigingen hebben moeite met een 'praktijkslag' (wat moeten de leerlingen daadwerkelijk doen?)• Er is weinig tijd voor begeleiding• Sportverenigingen hebben ondersteuning nodig met betrekking tot de begeleiding, het geven van feedback• Sport is autonoom met betrekking tot een vrijwilligersbank. M.a.w.: sportverenigingen maken geen gebruik van de lokale vrijwilligersbank.

Met de komst van de Sportboulevard Enschede en de in te zetten ontwikkelingen van SCE ligt het voor de hand de maatschappelijke stages binnen de sport in samenwerking met hen te ontwikkelen en eventueel met andere geïnteresseerde sportverenigingen en commerciële sportaanbieders.

Een uitwerking van programmalijn 3 is te vinden in hoofdstuk 3.

Programmaliijn 4: sportiefste en meest culturele school van Nederland

Inleiding

Voor een positieve houding ten opzichte van de school en het schoolklimaat is het van belang rekening te houden met de identificatie van leerlingen en docenten met de SBE en de status en reputatie van de school. Als een leerling of docent een ‘vernieuwend en sportief’ of ‘divers en cultuurbewust’ karakter van SBE belangrijk vindt en dit ook terugziet in de wijze waarop de school handelt en zich presenteert, dan zal de identificatie met de SBE hoog zijn. Dan is diegene trots op de school, voelt zichzelf aangetrokken tot de school, ziet zichzelf graag als onderdeel van de school en dit heeft een positieve invloed op onderlinge samenwerking. Als leerlingen en/of docenten bovendien ook te horen krijgen dat ze werken bij een school met een zekere status en reputatie, dan versterkt dit wederom de identificatie met de school. Door een ‘sportieve’ en ‘culturele’ status en reputatie kan de houding ten opzichte van school en de binding met school verbeterd worden, iets wat kan bijdragen aan het voorkomen van schooluitval.

Doelstelling

Door de ontwikkeling van een sportief schoolklimaat wordt SBE in 2008 gecertificeerd als ‘sportactieve school’ en wordt zij in 2010 verkozen tot ‘Sportiefste school van Nederland’ in het voortgezet onderwijs. Wat betreft cultuur loopt SBE landelijk voorop bij het initiëren en ontwikkelen van een cultureel aanbod en wordt zij gecertificeerd als ‘cultuurprofielschool’.

De SBE als ‘sportactieve school’

De gedachte achter certificering is dat het belang van sport en bewegen in de ontwikkeling van kinderen onvoldoende is gediend met het enkel geven van lessen bewegingsonderwijs. Elke school zou meer moeten doen. Het gaat er daarbij ten eerste om dat bij de lessen bewegingsonderwijs afstemming en samenwerking plaatsvindt met de aanbieders van sport en bewegen buiten de school. Bovendien wordt op basis van het leerplan structureel aandacht geschonken aan leerlingen met bewegingsachterstanden of andere bewegingsproblemen. Ten slotte is er binnen de school een ruim aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten, waar leerlingen op niveau en naar interesse aan kunnen deelnemen.

Certificering is bovendien een kans voor het team ‘Sport en cultuur’ om het belang van bewegen en sport binnen de eigen schoolgemeenschap onder de aandacht te brengen. Zo kunnen de criteria die bij de certificering worden gehanteerd (zie hoofdstuk 3) richting geven aan het activiteitenplan en ook uitgangspunt zijn bij de uitvoering van de ‘Sportieve aanval op de uitval’. Hiermee maakt de school naar buiten toe, aan ouders en leerlingen, kenbaar welk belang gehecht wordt aan bewegen en sport in het leef- en leerklimaat van de leerlingen. Gecertificeerde scholen zijn zo een voorbeeld voor alle scholen in Nederland. Op deze scholen is er een visie op sport en bewegen, vertaald in ambitie en formatie. Maar daarnaast is er ook aandacht voor structurele samenwerking met diverse sportaanbieders rondom de school om het aanbod en programma mogelijk te maken.

Het certificaat (in de vorm van een plaquette of schildje) is voor twee kalenderjaren geldig, waarin het logo van 'Sportactieve school' kan worden gebruikt in de communicatie. Daarnaast worden alle sportactieve scholen gepubliceerd op websites van KVLO, NOC*NSF en NISB.

De sportiefste school van Nederland

'De sportiefste school van Nederland' is een verkiezing, die eens per twee jaar wordt gehouden. Het is een wedstrijd waar alle scholen in Nederland aan deel kunnen deelnemen. Het gaat om het indienen van één of meerdere concrete plannen met als doel een meer bewegingsvriendelijk klimaat op school, onder schooltijd en daarbuiten te realiseren.

Naast het aanbieden van een uitdagend bewegingsprogramma en een programma buiten het reguliere lesprogramma om, gaat het bijvoorbeeld ook over de sport- en bewegingsmogelijkheden van leerlingen voor schooltijd, in pauzes en na schooltijd. Ook de wijze waarop leerlingen kunnen participeren en de maatschappelijke betrokkenheid van de school bij gezond bewegen zijn aspecten die van belang zijn. Het gaat dus om de diversiteit aan sport- en beweegactiviteiten die een school kan aanreiken.

Op basis van een ingediend plan kan de school worden genomineerd voor de finaledag. Op deze finaledag presenteren de genomineerde scholen hun plannen nemen leerlingen deel aan een aantal sportclinics. Uiteindelijk leidt deze dag tot de verkiezing van de 'Sportiefste school van Nederland', waaraan ook een geldprijs is verbonden.

Samenwerking met de gemeente Enschede: sportgemeente van het jaar

Enschede is één van de vijf gemeenten die zijn genomineerd voor de verkiezing van de 'Sportgemeente van het jaar 2007'. Naast een beoordeling van het algemene sportbeleid wordt daarbij gekeken naar een jaarlijks thema, in 2007 'Sport en onderwijs'. Door nauwe samenwerking van de SBE met de gemeente kunnen zij elkaar versterken en ondersteunen in de ambitie naar zowel de 'Sportiefste gemeente' als de 'Sportiefste school'.

Cultuurprofielschool

Sinds 2004 wordt de mogelijkheid geboden aan voortgezet onderwijs-scholen om zich te laten aanmerken voor het predicaat 'cultuurprofielschool'. Cultuurprofiel scholen kiezen er voor de vrije ruimte te gebruiken door zich te profileren op het gebied van kunst en cultuur. Zij integreren de kunstvakken in andere vakken, en werken nauw samen met culturele instellingen. Na een pilotfase is het vanaf 2007 mogelijk voor scholen om zich te certificeren als cultuurprofielschool, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen twee types cultuurscholen:

- Type A: curriculumontwikkeling (cultuureducatie voor alle leerlingen)

Bij dit type cultuurprofielschool ligt de nadruk op de ontwikkeling en integratie van cultuureducatie in het curriculum van de school. Scholen richten zich op het vakoverstijgend aanbieden van cultuureducatie, in samenwerking met externe culturele instellingen zoals centra voor kunst en cultuur, musea en theaters.

- Type B: talentontwikkeling (cultuureducatie voor talentvolle leerlingen)

Bij dit type cultuurprofielschool ligt de nadruk op de ontwikkeling van talenten van leerlingen met het oog op doorstroming naar het vervolgonderwijs. Belangrijke externe samenwerkingspartners zijn het mbo-kunstonderwijs en/of het hbo-kunstvakonderwijs.

In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op programmalijn 4.

Programmaliijn 5: monitoring & Evaluatie

Inleiding

Uiteraard is het zo dat monitoring en evaluatie een vast onderdeel moeten zijn binnen iedere programmaliijn. Te vaak echter worden deze onderdelen van een project niet meegenomen in de activiteiten die uitgevoerd zouden moeten worden om het project tot een goed einde te brengen. Naderhand komt men er dan achter dat dit gedaan had moeten worden. Om er voor te zorgen dat dit onderdeel een belangrijke plaats krijgt binnen het programmaplan, is ervoor gekozen hier een afzonderlijke programmaliijn van te maken. Dit zorgt ervoor dat er één persoon als 'projecteigenaar' de eindverantwoordelijkheid zal hebben over het onderdeel 'monitoring en evaluatie'. Doelstelling daarbij is om volgens een standaard evaluatieplan alle projecten binnen een programmaliijn systematisch te monitoren en te evalueren.

Waarom monitoren en evalueren?

Een vraag die allereerst gesteld moet worden is: waarom gaan we monitoren en evalueren? Een belangrijke reden hiervan is het krijgen van zicht op de tot dan toe bereikte resultaten. Aan de hand van de bevindingen uit monitoring en evaluatie wordt antwoord verkregen op vragen als:

- Zijn de doelstellingen bereikt?
- Is het proces naar wens verlopen?
- Hebben de ingezette middelen het gewenste effect gehad?
- Is het bereiken van de doelstellingen te danken aan de acties die gedurende het proces zijn genomen?
- Kunnen de zaken nog handiger aangepakt worden?

Door naast evaluatie ook monitoring te noemen wordt duidelijk dat het hier gaat om een continu proces waarbij op gezette tijden gegevens worden verzameld en wordt nagegaan in hoeverre doelstellingen worden behaald. Om dit te bepalen is het van belang om aan het begin van de uitvoering van het programmaplan een zogenoemde nulmeting uit te voeren. Door zo na te gaan wat de beginsituatie is, dus voordat projecten en activiteiten worden uitgevoerd, zal het ook eenvoudiger zijn om achteraf uitspraken te doen over de effectiviteit van bepaalde ingezette middelen.

Doelstelling

Evaluaties worden op gezette tijden en systematisch uitgevoerd bij alle programma's en projecten.

Hoe te monitoren en evalueren?

Zoals op te maken uit figuur 1 dient monitoring en evaluatie op verschillende niveaus plaats te vinden. Zowel tijdens (monitoring), als na afloop van een project (evaluatie) moet onderscheid worden gemaakt tussen procesevaluatie en effectmeting.

Procesevaluatie

Om na te gaan hoe de implementatie en uitvoering is verlopen zal een *procesevaluatie* moeten worden uitgevoerd. Vragen die daarbij onder andere aan de orde komen zijn:

- Is er een duidelijke opdracht geformuleerd?
- Zijn er haalbare doelstellingen geformuleerd?
- Hoe nauwkeurig is de planning geweest bij de start?
- Is de planning uitgelopen?
- Zijn er koerswijzigingen in het project geweest? Zo ja, welke?
- Hoe verliep de samenwerking tussen betrokkenen?
- Zijn er conflictmomenten geweest gedurende het project?

Effectmeting

Uiteraard is het ook van belang de (tussen)effecten en uitkomsten te meten. Bij tusseneffecten wordt eerst nagegaan tot welke resultaten programma's of projecten hebben geleid. Ook kan worden vastgesteld of concrete doelstellingen zijn behaald. Het geeft bijvoorbeeld antwoord op de volgende vragen:

- Hoeveel activiteiten worden er aangeboden?
- Wat is het bereik van activiteiten (hoeveel deelnemers doen er mee)?
- Welk percentage van de doelgroep is bereikt?
- Hoe tevreden zijn deelnemers?

Opstellen en uitvoeren evaluatieplan

Het is belangrijk om vóór de daadwerkelijke start van een project keuzes te maken over hoe de monitoring en evaluatie eruit zal gaan zien. Deze keuzes worden opgenomen in het evaluatieplan. De volgende onderwerpen dienen in ieder geval in het plan aan de orde te komen:

- Doelstellingen (wat willen we bereiken met het programma?)
- Instrumenten (hoe willen we gegevens verzamelen?)
- Respondenten (wie gaan deze gegevens aanleveren?)
- Een planning- en activiteitenoverzicht (wie doet wat wanneer?)

Monitoren en evalueren aan de hand van het evaluatieplan is niet moeilijk, maar moet wel zorgvuldig gebeuren en kan daarom het beste volgens een plan van aanpak gedaan worden. Het komt er op neer dat er een antwoord gekregen moet worden op de volgende vragen:

- Welke projecten/activiteiten zijn uitgevoerd?
- Hoe zijn deze projecten/activiteiten verlopen?
- Wat ging (niet) goed bij het opzetten en uitvoeren van de projecten/activiteiten (proces)?
- Zijn de doelstellingen behaald en kunnen deze (cijfermatig) worden ondersteund (effect)?

Het is belangrijk dat het moment van evalueren zorgvuldig gekozen wordt. Het is bijvoorbeeld niet verstandig enquêtes af te nemen in week *met* of direct *na* een vakantie. De week zelf en de week ervoor moeten 'normale' weken zijn

In hoofdstuk 3 wordt onder programmalijn 5 'monitoring en evaluatie' een uitwerking gegeven van een evaluatieplan.

Hoofdstuk 3 Uitvoering van de ‘aanval’

Inleiding

3.1 Met wie gaan we het plan uitvoeren?

3.2 Van programma naar project

3.3 Projectplannen en werkbladen

Inleiding

Na overeenstemming over het programmaplan binnen het team Sport & Cultuur, wordt overgegaan op het vastleggen van de organisatiestructuur en het opstellen en uitvoeren van de verschillende projecten en activiteiten. De hoofdlijnen zijn binnen het *programmaplan* al bepaald. Het programmaplan is te beschouwen als een meerjarig basisdocument. De *projectplannen* zijn een concrete uitwerking van alle projecten en activiteiten die zullen worden verricht om de binnen het programmaplan opgestelde doelstellingen te realiseren. Een projectplan is een korte uiteenzetting van de activiteiten en de projecten die de komende periode of het komende jaar uitgevoerd zullen gaan worden. Doel van zo'n korte uiteenzetting is dat in een oogopslag te zien is welke activiteiten het komende jaar worden uitgevoerd. In dit onderdeel van de Sportieve Aanval op de uitval, worden beschrijvingen gegeven van projectplannen aangevuld met handige werkbladen en invulschema's.

3.1 Met wie gaan we het plan uitvoeren?

Vaststellen organisatiestructuur en veldverkenning

Bij het vaststellen van het programma en het opstellen van de projecten en activiteiten is het goed om de organisatiestructuur vast te stellen. Allereerst intern; het programmateam Sport & Cultuur (zie pag 16 HO2). Afhankelijk van het aantal personen, tijd en middelen kan er binnen het Programmateam een werkverdeling worden gemaakt. Het ligt hierbij voor de hand om de programmalijnen te verdelen over de deelnemers van het programmateam. Daarnaast moet er een voorzitter, secretaris en penningmeester worden aangesteld. Wanneer de interne organisatie is vastgelegd, kan worden nagedacht over de mogelijke samenwerkingspartners en/of organisaties die zitting willen nemen in de netwerkorganisatie. In hoofdstuk 2 is hier reeds een voorzet toe gedaan. Het is echter mogelijk dat er organisaties of partijen ontbreken. Het uitvoeren van een organisatiescan is daarom noodzakelijk. De volgende vragen kunnen hierbij richtinggevend zijn:

- Welke organisaties en instellingen zijn binnen de gemeente actief op het terrein van (i) jongeren en (ii) stimuleren van sport en culturele activiteiten voor jongeren?
- Welke sportaanbieders en culturele instellingen organiseren activiteiten voor jongeren zijn er in de gemeente (zowel commerciële als niet-commerciële organisaties)?
- Welke organisaties/instellingen hebben inhoudelijke expertise op het terrein van jongeren?

- Welke organisaties/instellingen hebben inhoudelijke expertise op het terrein van onderzoek naar het sport- en beweeggedrag jongeren?
- Welke organisaties / instellingen hebben inhoudelijke expertise op het terrein van educatieve culturele activiteiten in brede zin?
- Welke organisaties/instellingen ‘belangenbehartigers’ van de jongeren op de SBE of in de gemeente (te denken valt aan een jeugdraad)?
- Welke organisaties/instellingen spelen in de fase van de uitvoering van de Sportieve Aanval op de uitval een belangrijke rol?

In de werkbladen is de organisatiescan als document opgenomen (werkblad 0.1)

In de werkbladen is een lijst opgenomen met mogelijke samenwerkingspartners (werkblad 0.2)

In de werkbladen is een stappenplan opgenomen om in kaart te brengen met welke culturele instellingen samengewerkt kan worden bij de ontwikkeling en/ of uitvoering van het cultuuraanbod (werkblad 0.3)

Op grond van deze eerste eenvoudige scans van het speelveld ontstaat een voorlopige lijst met relevante organisaties en instellingen die betrokken kunnen worden bij de Sportieve Aanval op de uitval.

Samenwerkingspartners en Netwerkorganisatie

Wanneer het speelveld van mogelijke samenwerking- en/of uitvoeringspartners in kaart is gebracht, moet worden gekeken in hoeverre externe organisaties behoefte hebben om daadwerkelijk deel te nemen aan de Sportieve Aanval. Bestaat er een besef van urgentie bij deze organisaties om gezamenlijk met deze thematiek aan de slag te gaan? Ontbreekt dit besef dan zal tijdens de planvorming, maar zeker tijdens de uitvoering van de plannen, niet iets wezenlijks van de grond komen. De volgende vraag is, nadat de organisaties zijn geïnformeerd over de Sportieve Aanval, richtinggevend voor het daadwerkelijk uitvoeren van de aanval:

Bestaat er behoefte onder deze organisaties te participeren binnen een- of meerdere projecten van de Sportieve Aanval? (= *vaststellen van de sense of urgency*)

In de werkbladen staat een checklist met vragen die in het gesprek over de Sportieve Aanval aan de orde kunnen komen. De antwoorden op de vragen geven een beeld van het aanwezige draagvlak, de behoefte en de *sense of urgency* onder maatschappelijke organisaties (werkblad 0.4)

Deze checklist geeft een goede indicatie of onder maatschappelijke organisaties voldoende draagvlak is om te participeren. Nadat de organisatiescan is uitgevoerd, moet dus helderheid zijn over de organisaties en instellingen die worden uitgenodigd voor de eerste netwerkbijeenkomst.

Vastleggen van de Netwerkorganisatie

Nu er een beeld is van het speelveld en er zicht is op de mogelijke belangen van organisaties, kan worden overgegaan op het formeren van de Netwerkorganisatie Sportieve Aanval. Deze netwerkorganisatie bestaat uit verschillende organisaties en instellingen. De mogelijke leden van de Netwerkorganisatie nodigt u officieel uit door middel van een brief van het programmteam Sport & Cultuur. Voeg bij die brief informatie over de opzet van de Sportieve Aanval en de agenda voor de 1^e bijeenkomst. De belangrijkste functies van deze Netwerkorganisatie zijn:

- Denktank bij de planvorming en mogelijk dienen als vliegwiel voor de Sportieve Aanval.
- Bijeenbrengen van organisaties die zich in potentie gaan inzetten (beleidsmatig/uitvoerend) om jongeren te stimuleren meer te gaan sporten en bewegen en deel te nemen aan culturele activiteiten
- Afspraken maken voor samenwerking en afstemming in de uitvoering
- Afstemmen beleid, aanbod, communicatie.

De netwerkorganisatie bestaat in dit geval hoofdzakelijk uit ‘beslissers’ of ‘eindverantwoordelijken’ van de relevante organisaties en instellingen. De Netwerkorganisatie zal tijdens de fase van planvorming en uitvoering zo’n vier keer bijeenkomen over een periode van ongeveer één schooljaar. De Netwerkorganisatie dient als een ‘overlegorgaan’ met korte lijnen naar de praktijk, maar wellicht ook in de richting van lokale politiek en beleid. Voor de Sportieve Aanval geldt dat afstemmen en samenbrengen belangrijk is. Als er al een goed functionerende overlegstructuur aanwezig is met de diverse organisaties, dan is het vanzelfsprekend dat de mogelijkheid wordt onderzocht om hierbij aan te sluiten.

Het eerste overleg - maak een goede start

De SBE of het programmteam Sport & Cultuur nodigt de organisaties uit voor een eerste overleg. Deze eerste bijeenkomst is belangrijk, omdat besluiten worden genomen en het tijdpad voor de eerste maanden wordt uitgezet. Verder is het van belang dat er vanaf het begin enthousiasme is. De voorzitter van het Netwerkorganisatie, die op deze eerste bijeenkomst wordt vastgesteld, moet inspireren en passie uitstralen over het onderwerp.

In de werkbladen staat een voorbeeldagenda voor de eerste Netwerkbijeenkomst (werkblad 0.5)

De doelen van deze eerste bijeenkomst zijn:

- Kennis maken met elkaar
- Informeren over het programmaplan/beleidsplan Sportieve Aanval op de uitval
- Draagvlak creëren voor de aanpak en uitwisselen van kennis
- Kiezen van een voorzitter met hart voor de zaak
- Waar nodig aanvullen van de Netwerkorganisatie
- Enthousiasme peilen en genereren

- Tijdpad uitzetten van de projecten en activiteiten

Zorg vanaf het begin voor goede afspraken over de regie en uitvoering. Wordt dit in het begin nagelaten dan zal dit een steeds terugkerend onderwerp zijn dat de voortgang kan verstoren. Zinvol is een van de deelnemers van het programmteam of een leidinggevende / manager van de SBE, voorzitter te maken van de Netwerkorganisatie. Laat de wensen en ideeën terugkoppelen binnen de verschillende betrokken organisaties om zo te inventariseren welke personen (binnen de betrokken organisaties) aan de slag zullen gaan met activiteiten. Dit zorgt voor overzicht en duidelijkheid in de taakverdeling. Maak de Netwerkorganisatie niet te omvangrijk. Als er te veel organisaties aan tafel zitten dan bestaat het gevaar dat er niet tot besluitvorming wordt gekomen. Een Netwerkorganisatie zal maximaal moeten bestaan uit zo'n 8 à 10 personen. Zie voor samenwerkingsaspecten hoofdstuk 2 (pagina 17).

In de werkbladen staat een voorbeeldconvenant. Deze is eenvoudig aan te passen aan de lokale situatie (werkblad 0.6)

3.2 Van programma naar project

In voorgaand onderdeel is gesproken over het vaststellen van de interne organisatiestructuur (programmteam met 5 programma's) en de externe samenwerkingspartners (Netwerkorganisatie). Wanneer de interne organisatiestructuur is vastgelegd en duidelijk is met wie dit beleidsplan wordt uitgevoerd, kan worden gestart met het uitzetten van de programma's in projecten. Elk programmalijn bestaat uit een of meerdere projecten. Deze projecten kunnen verschillend van aard, omvang en doelgroep zijn, maar hebben een gemeenschappelijke deler, ze delen de doelstelling van het programma. Onderstaand worden de verschillende programmalijnen uiteengezet in projecten. Het aantal projecten staat (nog) niet vast, daar kunnen projecten aan worden toegevoegd.

Programma 1 Naschools sport- en cultuuraanbod	Programma 2 Leerling- en ouder participatie	Programma 3 Maatschappelijke stage	Programma 4 Sportiefste en meest culturele school	Programma 5 Monitoring & evaluatie
Ontwikkeling Hybride beweegpark Diekmancomplex	Inventarisatie wensen en behoeften	Stage in de sport	Certificering 'sportactieve' school	Opstellen evaluatieplan
Samenwerking Sportboulevard Enschede	Jeugddebate sport en/of cultuur	Stage in kunst & cultuur	Sportiefste school van Nederland	

Meedoen allochtone jeugd	Schoolsportcommissie		Certificering Cultuurprofiel-school	
Cultuur: Komen & gaan	Informereren/ uitnodigen ouders			
	Leerling/ ouder toernooi			
	Demo-Doe-avonden			

Na een korte uiteenzetting van programmalijnen in projecten volgt per project een projectbeschrijving. Om stapels paperassen en pagina's tellende projectplannen te voorkomen, wordt gestreefd naar maximaal 1 A4-tje per projectbeschrijving.

In de werkbladen is een standaard projectformat opgenomen (werkblad 0.7)

Werkessie bij ontwikkeling projectplannen

De uitvoering van een programma naar projecten valt of staat bij de energie die er is om de projectplannen op te stellen. Hieronder wordt weergegeven hoe in een of meerdere werksessies het programmateam de projectplannen kan ontwikkelen (al dan niet in coproductie met de netwerkorganisaties). Tijdens de werksessies wordt op basis van de inhoud van de programmalijnen de feitelijke projecten ontwikkeld. Daarnaast worden afspraken gemaakt wie welke taken op zich zal nemen als het gaat om het schrijven van de tekst of het verzamelen van informatie. Uiteraard kan er gekozen worden om de twee werksessies samen te voegen. Overigens is men vrij in de keuze voor een werkvorm, maar aangeraden wordt om voldoende tijd te nemen voor de ontwikkeling van de projectplannen.

Tijdens de eerste werksessie wordt groepsgewijs en plenair de eerste stap gezet voor het opstellen van het programmaplan. Met behulp van het projectformat (zie werkblad 0.7) kunnen de volgende onderwerpen besproken en ingevuld worden:

1. *Inleiding op de programmalijn (zie uitwerkingen programmalijnen hoofdstuk 2)*

- Aanleiding
- Doel van de programmalijn

2. *Brainstorm mogelijke projecten*

- Noem bestaande projecten en initiatieven binnen de SBE / onderwijs of de gemeente waarbij kan worden aangesloten.
- Brainstorm over mogelijk 'nieuwe' projecten. Neem hiervoor de tijd. Een idee is niet per definitie fout of onmogelijk.

- Geef aan welke personen en organisaties een bijdrage kunnen leveren aan bepaalde projecten.
3. *Formuleer de doelgroep*
- Het is belangrijk om te bepalen op welke doelgroep het project zich richt. Niet alleen de einddoelgroep, maar eventueel ook de intermediaire doelgroep (zie schillenschema pagina 11)
4. *Formuleer doelen en resultaten*
- Wat willen we nu feitelijk met dit project? / wat streven we na?
 - Wat ligt er “concreet” als resultaat aan het eind van het project?
5. *Organisatie en samenwerking*
- Wie moet uitvoering geven aan het plan?
 - Geef aan met welke verschillende partners zal moeten worden samengewerkt /aangesloten.
6. *Begroting en dagindeling*
- Stel een begroting op voor het gehele programma en maak een heldere indeling.

Met deze zes punten kan, na de uiteenzetting in projectplannen, het uitvoeringsplan worden afgerond.

In de werkbladen staat een managementschema. Hierop kunnen gemakkelijk de doelen, resultaten en verantwoordelijken per project worden weergegeven. Op deze wijze is op één A4 voor alle betrokkenen inzichtelijk wie waar verantwoordelijk voor is (werkblad 0.8).

Uitgangspunten bij uitvoering

In hoofdstuk 2 is uitgebreid stil gestaan bij de noodzaak van goede samenwerking met externe organisaties. Daarnaast zijn er enkele aandachtspunten waaraan gedacht moet worden voordat een start wordt gemaakt met de uitvoering van de plannen.

Capaciteit

Zorg voor voldoende capaciteit. Capaciteit heeft betrekking op randvoorwaarden als tijd, geld, menskracht en de aanwezige expertise. Bij dit laatste gaat het zowel om de projectuitvoerder(s) als om de samenwerkingspartners in de Netwerkorganisatie. De capaciteit bepaalt wat wel en wat niet gerealiseerd kan worden. Het is van belang de beschikbare capaciteit gepast in te zetten. Dit vraagt om het creatief en efficiënt omgaan met middelen. Bij het schrijven en begroten van de projecten is het raadzaam per fase te doordenken hoeveel en welke capaciteit u nodig heeft.

Taakverdeling vastgelegd

Niet vaak genoeg kan er op gewezen worden dat er een duidelijke taakverdeling moet zijn. Elke organisatie, ieder persoon moet weten wat er van hem of haar verwacht wordt en wie waar verantwoordelijk voor is. Dit geldt zowel voor de ‘over all’ organisatie van de Sportieve Aanval, als de ‘kleine’ projecten die uitgevoerd gaan worden.

Actieve participatie

Bij de organisatie en uitvoering van de Sportieve Aanval is de deelname van de doelgroep essentieel (zie ook programmajijn leerling- en ouderparticipatie). Hoe dichter de projecten activiteiten aansluiten bij de doelgroep, hoe groter de kans op een succesvol project en het halen van de gestelde doelen. Projecten en activiteiten dienen aan te sluiten bij de leef- en belevingswereld van de leerlingen. Wat maakt een project voor hen leuk? Waardoor willen zij participeren? Zorg bij de start en gedurende projecten dat er mogelijkheden zijn ingebouwd om het perspectief van de doelgroep, hun gedachten, beleving en opvattingen over sport, bewegen en cultuur, maar wellicht ook over gezondheid mee te laten wegen in de keuze voor activiteiten. Kijk ook of u de doelgroep mede verantwoordelijk kunt maken voor de organisatie ervan. Binnen de Sportieve Aanval wordt gestreefd naar een actieve participatie van de doelgroep.

Communicatie

Uiteraard dienen de projecten intern als extern goed gecommuniceerd te worden. Voor de interne organisatie (Programmateam Sport & Cultuur en Netwerkorganisatie) is in dit kader al voorgesteld om een ‘secretaris’ te benoemen die, ondermeer de verslaglegging en archivering doet van vergaderingen en overleggen. Voor de communicatie extern is het aan te bevelen om een eenvoudig communicatieplan op te stellen en de communicatie te plannen.

In de werkbladen is een voorbeeld opgenomen van een communicatie schema + planning (werkblad 0.9).

3.3 Projectplannen en werkbladen

Hoewel de SBE zelf de keuzen voor projecten, doelen en resultaten moet vastleggen, wordt in het navolgende gedeelte suggesties gedaan voor mogelijke uitwerkingen. Hierbij worden de projecten onder de programmajijnen geplaatst. Aspecten als doelen, resultaten en planning worden door de diverse projectteams zelf ingevuld.

Programmaliijn 1: naschools sport- en cultuuraanbod

Programmadoel	Projecten	Doel	Resultaten	Planning
<i>Elke leerling kan dagelijks (schooldagen) sporten binnen of buiten de schooluren en schoolmuren en kan deelnemen aan culturele activiteiten.</i>	1. Ontwikkeling Hybride beweegpark Diekmancomplex			
	2. Samenwerking Sportboulevard Enschede			
	3. Meedoen allochtone jeugd			
	4. Cultuur: Komen & gaan			
	...			

Het naschoolse sport- en cultuuraanbod moet bijvoorkeur worden opgebouwd uit bestaande contacten met sport en cultuur aanbieders. Mochten deze contacten er niet zijn, dan is het belangrijk om aan te sluiten bij bestaande samenwerkingsverbanden tussen sportaanbieders of culturele instellingen onderling.

Tip: Bij het onderdeel “vaststellen van de organisatiestructuur en veldverkenning” zijn het speelveld en mogelijke partners in beeld gebracht. Gebruik de gegevens van werkblad 0.2 en werkblad 0.3. Dit laatste genoemde werkblad is gemaakt door Cultuurnetwerk.nl

1. Ontwikkeling hybride beweegpark Diekmancomplex

Het Diekmancomplex is een verouderd sportpak, enkele honderden meters gelegen van de SBE. De Gemeente Enschede en Voetbalvereniging SC Enschede hebben vergevorderde ideeën om het Diekmancomplex te renoveren en er multifunctionele faciliteiten aan te bieden met een hybride karakter, ofwel een heterogeen en doorlopend beweegaanbod. Hier wordt jong maar ook oud uitgedaagd om te bewegen, te zwemmen, te voetballen en andere sporten te beoefenen. In mei 2007 is SC Enschede gestart met het doorvoeren van een nieuwe beleid- en organisatiestructuur. SC Enschede heeft de ambitie uitgesproken om meer ‘maatschappelijk’ te ondernemen. Ondermeer jeugdparticipatie, maatschappelijke stage en ouderparticipatie zijn aspecten waar SC Enschede zich naast gedrags- en leefstijlverandering op wil richten. SC Enschede heeft uitdrukkelijk aangegeven te willen samenwerken met de SBE. N.b.: In het schooljaar 2007-2008 lopen twee studenten van de opleiding Sport & Bewegen (van de School of Human Movement & Sport, Zwolle) stage bij

SC Enschede. In overleg met de school en het stageadres kan worden nagegaan op welke wijze deze studenten zijn in te zetten voor het beleidsplan 'Sportieve aanval op de uitval'.

2. Samenwerking Sportboulevard Enschede

De Sportboulevard Enschede is een samenwerkingverband van 13 verschillende sportverenigingen en vormt één van de zogenoemde 'proeftuinen' van NOC*NSF, waarbij nieuwe georganiseerde sportvormen worden ontwikkeld. Door samen te werken met hen kan een zeer divers en aantrekkelijk naschools sportaanbod worden ontwikkeld.

3. Meedoen allochtone jeugd

'Meedoen allochtone jeugd door sport' is een project, waarbij de gemeente Enschede en sportbonden samenwerken om de achterstand in sportdeelname bij allochtone jeugd te verminderen. Daarbij wil men een kader creëren voor binding en opvoeding en het aanbieden van naschoolse activiteiten en voorzieningen, die in tijd en plaats zoveel mogelijk aansluiten op het onderwijs en de naschoolse opvang, zodat sluitende dagarrangementen ontstaan. De sportbonden participeren door te overleggen met de sportverenigingen/ sportscholen en het beschikbaar stellen van maximaal 20.000 euro per sportvereniging. De SBE is een vindplaats van veel allochtone jeugdigen die niet deelnemen aan sport en daarom is SBE interessant voor sportverenigingen die binnen dit project participeren. In overleg met gemeente en sport kan de SBE wellicht een rol vervullen in dit project en kunnen de sportverenigingen de SBE ondersteunen bij het invullen van het naschoolse sport- en beweegaanbod. Naast het bevorderen van de participatie van allochtone jongeren in de Nederlandse sportverenigingscultuur kan hier tegelijk ook een stukje cultuureducatie plaatsvinden. Autochtone en allochtone jongeren leren bijvoorbeeld hoe het culturele erfgoed van Nederland eruit ziet en leren over het samenleven (onder andere samen sporten) van mensen met verschillende culturele achtergronden in die Nederlandse samenleving.

Belangrijk is oog te hebben voor de cultuurverschillen tussen sport en onderwijs. Om op deze verschillen goed in te spelen, worden in werkblad 1.2 een aantal aandachtspunten genoemd, die de SBE kan ondersteunen en inspireren bij de afstemming van het binnenschools en het naschoolse sport- en beweegaanbod.

4. Cultuur: Komen & gaan

SBE begint met het stellen van de vraag ‘vinden wij dat cultuureducatie moet?’. Dit klinkt als een vraag met een bekend antwoord, maar de praktijk is vaak anders. Tegelijk ontwikkelt SBE een divers naschools cultuuraanbod en doet zij zo ervaring op met culturele projecten. Dit kenmerkt zich in een activiteitengerichte aanpak, waarbij een sfeer van levendigheid, vernieuwing, enthousiasme en betrokkenheid moet worden gecreëerd. Culturele instellingen als musea, bibliotheek, jeugdtheaterschool, amateurkunstvereniging en bioscoop worden hierbij betrokken. Zo wordt het een komen en gaan op SBE. Groepen leerlingen gaan op stap, kunstenaars komen naar school, projecten gaan van start en nieuwe ideeën zijn welkom.

In de werkbladen is een format opgenomen om de samenwerking van SBE met culturele instellingen vorm te geven (werkblad 1.1) Dit format “Vruchtbare verbeelding” is ontwikkeld door de KPC groep.

Een beperking in de projecten kan liggen in de korte termijn. Het is dan ook van belang dat wordt toegewerkt naar het maken van meerjarige afspraken met culturele partners, zodat de projectmatige activiteiten steeds meer een structureel karakter krijgen. Langzaam wordt de stap gezet richting scenario 2, beschreven in 2.4, waarbij aan de hand van eigen expertise visie en structureel beleid wordt ontwikkeld over het naschoolse cultuuraanbod.

In de werkbladen is een uitwerking opgenomen van het KPC met een recept voor een goed (naschools) cultuurproject (werkblad 1.2).

Programmaliijn 2: leerling- en ouderparticipatie

Programmadoel	Projecten	Doel	Resultaten	Planning
<i>De binding van leerlingen en ouders met de SBE vergroten door meer betrokkenheid van leerlingen en ouders bij het ontwikkelen en uitvoeren van het sport- en cultuuraanbod.</i>	1. Inventarisatie wensen en behoeften			
	2. Jeugddebat sport en/of cultuur)			
	3. Sportsportcommissie			
	4. Informeren/ uitnodigen ouders			
	5. Leerling/ ouder toernooi			
	6. Demo-Doe-Avonden			

Hier worden een aantal mogelijke projecten genoemd waarmee de binding en betrokkenheid van leerlingen en ouders vergroot kan worden. Zo dient er uiteindelijk een verbeterde sfeer en cultuur op school te ontstaan, waarin leerlingen en ouders zich thuis voelen. Zij moeten dus zelf invloed kunnen uitoefenen op de inrichting van hun omgeving. Dit gaat uiteindelijk ook verder dan het uitvoeren van de genoemde projecten en vraagt ook van de SBE om een (aan)gepaste houding ten opzichte van leerlingen en ouders.

In de werkbladen zijn tien tips opgenomen over het centraal stellen van de leerling bij culturele activiteiten (werkblad 2.1)

Mogelijke projecten voor leerlingparticipatie en ouderparticipatie worden hieronder apart beschreven. Het is van groot belang dat ingezette acties en activiteiten naadloos aansluiten bij het huidige beleid van de SBE op het gebied van leerling- en ouderparticipatie. Onderstaande voorbeelden moeten daarom ook vooral gezien worden als suggesties, die uiteindelijk naadloos moeten aansluiten bij het schoolplan van SBE.

1. Inventarisatie wensen en behoeften

Leerlingparticipatie begint met rekening houden met de wensen en behoeften van leerlingen; met de belevingswereld van jongeren. Te vaak denken volwassenen dat ze wel weten wat goed voor jongeren is. Als je rekening wilt houden met wensen en behoeften van leerlingen, moet dat ook aan hen gevraagd worden. Dat kan vrij eenvoudig door dit bij een les of activiteit aan hen te vragen, maar het kan ook wat uitgebreider en systematischer door

middel van een vragenlijst. Een mogelijk eerste project is het inventariseren van wensen en behoeften van leerlingen, waarbij een korte vragenlijst kan worden gebruikt om te weten te komen wat leerlingen vinden van de gymlessen en het overige sportaanbod op school.

In de werkbladen is een vragenlijst School & Sport opgenomen (werkblad 2.2)

2. Jeugddebate Sport en/of cultuur

Naast deze vorm van participatie kan ook een stap verder worden gemaakt. Zo is het mogelijk om een aantal leerlingen (5 - 15) te vragen om samen een sportactiviteit te organiseren. Gestart kan ook worden met de organisatie van een Jeugddebate Sport en/of cultuur, waarvan het doel kan zijn dat leerlingen en volwassenen met elkaar in discussie gaan over het sport en/of culturele aanbod op en rond school. Dit sluit ook aan op de eerste inventarisatie van wensen en behoeften van leerlingen.

In de werkbladen is een stappenplan voor de organisatie van een Jeugddebate Sport en/of cultuur door leerlingen opgenomen (werkblad 2.3). Er kan ook gebruik gemaakt worden van de door Spectrum ontwikkelde quickscan ouderbetrokkenheid (werkblad 2.4)

3. Schoolsportcommissie

Als er een groep jongeren is gevonden die het leuk vindt om sportactiviteiten te organiseren voor andere leerlingen een schoolsportcommissie in het leven worden geroepen. Dit kan een vervolg zijn op de (incidentele) organisatie van een jeugddebate of sportactiviteit. Deze commissie komt regelmatig bij elkaar en wordt idealiter ondersteunt vanuit de SBE door middel van begeleiding, een activiteitenbudget en leuke aankleding. Zo is het vanuit het landelijk opgestarte project 'whoZnext' mogelijk om kleding voor de commissieleden aan te vragen. Bij whoZnext gaat het net als bij een schoolsportcommissie om teams van jongeren, die veelal sport- en bewegingactiviteiten organiseren voor hun leeftijdsgenoten in de buurt, bij de sportvereniging of op school. De schoolsportcommissie kan ook door het leven gaan als 'whoZnextteam', wat betekent dat gebruik kan worden gemaakt van trainingen en ondersteuning. Zie www.whoZnext.nl voor onder andere een stappenplan voor jongeren om een sportactiviteit te organiseren of de actiemap whoZnext met daarin concrete informatie over het uitvoeren van leerlingenparticipatie en de oprichting van een whoZnextteam. Zoals er een schoolsportcommissie gestart kan worden, kan er in dezelfde lijke eveneens gedacht worden aan een SBE cultuur commissie.

Schoolsportcommissie (JIB, 2002)

Leerlingen die zelf allerhande sportactiviteiten (leren) organiseren. Dat leek ze wel wat bij het Vlietland College in Leiden. Daarop werd een schoolsportcommissie in het leven geroepen bestaande uit een groepje enthousiaste leerlingen. Deze commissie komt regelmatig bijeen en organiseert diverse sporttoernooien op school. De leerlingen doen alles zelf: ze draaien de wedstrijdschema's in elkaar, zetten de materialen klaar en treden op als scheidsrechter. Ook houdt de commissie regelmatig een enquête om van andere leerlingen te horen welke sporten ze graag zouden willen doen. Want, zo vindt de commissie, schoolsport is iets van en voor alle leerlingen! "Het geeft een enorme kick om te zien dat de deelnemers het leuk vinden", aldus een van de commissieleden. "En het organiseren zelf is ook gewoon erg leuk", vult een ander aan. "Het is echt onwijs gezellig zo met elkaar." Sommige leerlingen zien het vooral ook als een goede leerervaring: "Ik merk dat ik steeds zelfverzekerder word bij het fluiten van wedstrijden." En een ander: "Er komt van alles en nog wat kijken bij het organiseren van zo'n toernooi. Daar leer je veel van." Natuurlijk wordt de schoolsportcommissie niet helemaal aan haar lot overgelaten. Enkele leraren zorgen waar nodig voor wat begeleiding. Ook zij zijn heel enthousiast: "Ook voor ons docenten werkt het enorm motiverend wanneer de leerlingen een activiteit zelf hebben georganiseerd en dit een succes wordt. De leerlingen in de commissie zie je een enorme ontwikkeling doormaken. In het begin komen ze nog giechelend binnen, na twee jaar geven ze volledig leiding bij een activiteit. Dan maken ze bijvoorbeeld wedstrijdschema's, die ze ook nog eens ter plekke aanpassen als een team plotseling niet komt opdagen." "Wat nu is de grootste winst van de schoolsportcommissie?", zo vroegen we dezelfde leraar: "Dat is misschien wel de grote betrokkenheid van deze leerlingen bij het wel en wee van het vak LO op school. Ook bij andere activiteiten tonen zij belangstelling of steken ze een helpende hand toe. De leerlingen leren er veel van, het verhoogt de sfeer en ik vind het zelf ook erg leuk. Daar besteed ik dus graag wat extra begeleidingstijd aan."

Ten slotte is leerlingenparticipatie niet alleen belangrijk voor de school, maar ook voor sportverenigingen. Zij hebben veelal moeite jongeren aan zich te binden en vinden het niet eenvoudig in te spelen op de wensen en behoeften van jongeren. Ook sportverenigingen kunnen jongeren een duidelijkere plek geven binnen de club en kunnen zorgen voor meer jeugdgerichtheid van het kader. De school kan hen hierin ondersteunen.

4. Informeren/ uitnodigen ouders

De participatie van ouders begint bij het informeren van ouders over relevante zaken met betrekking tot bijvoorbeeld sport en bewegen van hun kind op SBE. Als het naschoolse sport- en cultuuraanbod wordt uitgebreid, dan is het goed om ook ouders hierover te informeren. Dan kan ook het belang van een sportieve leefstijl nog eens onder de aandacht worden gebracht en worden aangegeven hoe ouders hun kinderen hierin kunnen ondersteunen. Daarbij kunnen ouders ook uitgenodigd worden om mee te denken over het aanbod op school of om aanwezig te zijn bij sport en culturele activiteiten die

leerlingen of docenten organiseren. Een goede optie zou ook zijn dat ouders worden uitgenodigd voor het Jeugddebate Sport en/of cultuur, dat door leerlingen georganiseerd wordt. Docenten, ouders en leerlingen kunnen dan met elkaar in gesprek gaan over het sport- en cultuuraanbod op school.

5. Leerling/ ouder-toernooi

Een concreet project om ouders bij de school te betrekken is de organisatie van een leerling/ ouder-toernooi. Kinderen en hun ouders kunnen zich hiervoor in duo's inschrijven en spelen in toernooivorm mee met diverse sport- en bewegingsactiviteiten. Het samen deelnemen aan een dergelijke toernooi kan de onderlinge band en de houding ten opzichte van school versterken. Bovendien zijn dergelijke concrete activiteiten ideale momenten om ouders te bewegen ook op andere momenten wat te betekenen voor school.

6. Demo-doe-avonden

Een aantal keren wordt door leerlingen voor ouders een Demo-Doe-Avond georganiseerd. Samen met leerlingen worden allerlei activiteiten beoefend, en lessen gevolgd die de leerlingen zelf ook hebben gevolgd. Zo blijven ook ouders op de hoogte en kunnen ze sommige sporten zelf mee beleven.

Daarnaast zijn nog diverse mogelijkheden om ouders te betrekken bij het sporten en bewegen op school. Hoe dit ingevuld kan worden hangt, zoals eerder aangegeven, ook van het algemene beleid van de SBE op het gebied van ouderparticipatie. Projecten rond sport en bewegen kunnen daarop afgestemd worden. Enkele ideeën zijn nog: turnuurtje voor moeders, voorlichtingsavond over sport en gezondheid, oudergesprekken over sport en opvoeding, huisbezoeken, ouderencontracten en sportraad ouders.

Zoals aangegeven is het van belang dat de school ook algemeen beleid heeft ontwikkeld om ouders te betrekken. Niet alleen binnen scholen, maar ook sportverenigingen proberen ouders meer te betrekken bij hun vereniging. Vaak richt zich dit ook op het werven van nieuwe vrijwilligers. De SBE kan sportverenigingen die hier mee starten ten slotte wijzen op de methode 'Ouders graag gezien'. Meer informatie hierover is te vinden op www.sportalliantie.nl.

Programmaliijn 3: maatschappelijke stages

Programmadoel	Projecten	Doel	Resultaten	Planning
<i>50 % van de leerlingen voert haar maatschappelijke stage uit in de sport- of cultuursector en ten minste 10 verschillende aanbieders worden daarbij betrokken</i>	1. Stage in de sport			
	2. Stage bij een culturele instelling			

1. Stage in de sport

Begin 2007 heeft het Nederlands Instituut voor Sport en Beweging (NISB) een praktische handleiding ontwikkeld ten behoeve van een maatschappelijke stage binnen de sport. Deze handleiding is primair bedoeld voor het onderwijs. Onderstaand stappenplan wordt in deze handleiding nader uitgewerkt.

Stap 1. Voorbereiding: creëren van de randvoorwaarden
Binnen de school moeten de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd voor het organiseren van de maatschappelijke stage binnen de sport. De directie en betrokken collega's moeten het zien zitten, mensen moeten worden vrijgeroosterd om er tijd aan te kunnen besteden, een projectteam op poten worden gezet en bedacht moet worden welke plek de maatschappelijke stage in het curriculum krijgt
Stap 2. Oriëntatie: op zoek naar de geschikte stageplekken
Zodra de juiste randvoorwaarden aanwezig zijn, is oriëntatie op het stageveld nodig. Welke sportaanbieders zijn er in de omgeving? In hoeverre staan zij open voor een maatschappelijke stage? Beschikken zij over betekenisvolle stageplekken? Kunnen zij voldoende begeleiding bieden? Ook communicatie richting leerlingen, ouders en andere betrokkenen valt onder deze stap.
Stap 3. Introductie stage oriëntatie- en keuze
Vervolgens is het zaak leerlingen - ter voorbereiding op hun stage - te introduceren in het thema vrijwilligerswerk in de sport. Centrale vraag daarbij is hoe ervoor te zorgen dat de leerlingen op de juiste plek komen. Leerlingen zelf een stage laten organiseren of het als school regelen? De ervaring leert

dat de leerlingen zelf goed in staat zijn een stageplek te organiseren. Overigens moet worden voorkomen dat stageorganisaties gelijktijdig door teveel leerlingen worden benaderd.
Stap 4. Begeleiding: de leerling op de werkvloer
Wanneer de leerlingen eenmaal aan het werk zijn op het stageadres, is het van belang ‘vinger aan de pols te houden. Hier heeft de onderwijsorganisatie, maar ook de stagebiedende organisatie een rol in. Gezamenlijk zijn zij verantwoordelijk voor de begeleiding van de leerlingen. Het is belangrijk om hier duidelijke afspraken over te maken.
Stap 5. Evaluatie: terugblikken en vooruitkijken
Het is belangrijk om gedurende het proces, maar ook na afloop de stage te evalueren. Hoe is het gegaan, wat zijn de leerpunten voor de leerling. Maar ook: wat zijn de leerpunten voor onderwijsinstelling en sportaanbieder? Tussentijds evalueren maakt het mogelijk om lopende het stageproces nog bij te sturen. Daarnaast kunnen na de eindevaluatie weer nieuwe en (verbeterde) stageplaatsen gecreëerd worden.

2. Stage bij een culturele instelling

Hiervoor kunnen uiteraard dezelfde stappen worden doorlopen als hierboven beschreven. Het gaat dan niet om sportverenigingen, maar om een grote verscheidenheid aan mogelijke culturele partners. Zo zijn er muziek- en dansscholen, centra voor de kunsten, jeugdtheaterscholen en volkshogescholen, die onder andere cursussen verzorgen op een breed terrein van kunst en media. Maar ook openbare bibliotheken, amateurkunstverenigingen, welzijnsorganisaties, producerende culturele instellingen en presentatie-instellingen hebben een dergelijk aanbod. Daarnaast is een omvangrijk commercieel circuit actief van zelfstandige docenten, kunstenaars, instellingen en (dans- en sport)scholen die lesgeven aan individuele leerlingen of groepen.

Programmaliijn 4: sportiefste en meest culturele school van Nederland

Programmadoel	Projecten	Doel	Resultaten	Planning
<i>De SBE is gecertificeerd als 'sportactieve school', wordt in 2010 verkozen tot 'Sportiefste school van Nederland' en is gecertificeerd als 'cultuurprofielschool'</i>	1. Certificering sportactieve school			
	2. Sportiefste school			
	3. Certificering Cultuurprofielschool			

Er wordt gestreefd naar een sportief schoolklimaat waar leerlingen, ouders en docenten zich mee identificeren. Zo kan de binding en houding ten opzichte van school gestimuleerd worden. Van hieruit kan de SBE zich op korte termijn (2008) aanmelden voor het certificaat 'Sportactieve school' en op wat langere termijn (2010) kan de SBE zich kandidaat stellen voor de verkiezing tot 'Sportiefste school van Nederland'. Daarnaast kan SBE zich profileren als 'cultuurprofielschool' door zich ook hiervoor te certificeren.

1. Certificering sportactieve school

Op het moment dat het sportaanbod van de nieuwe school 'goed' in de steigers staat kan aan de hand van een aanmeldingsformulier het certificaat worden aangevraagd bij de KVLO. Afgewogen moet worden of er apart voor voorgezet onderwijs en/ of voor mbo een certificaat wordt aangevraagd. Omdat een certificaat voor mbo op dit moment nog in ontwikkeling is richt de onderstaande toelichting zich op het voorgezet onderwijs.

De eerste voorwaarde voor certificering in het voortgezet onderwijs is dat voldaan moet worden aan de norm van een minimumlessentabel voor het vak lichamelijke opvoeding of bewegingsonderwijs. De beoordelingscommissie zal in de aanvragen kijken of daaraan voldaan is. Het vakwerkplan voor het bewegingsonderwijs moet in doelstellingen, kerndoelen, eindtermen en uren voldoen aan de wettelijk gestelde eisen. Indien de school afwijkt van het aantal uren zal er een audit of interview met vertegenwoordigers van de school plaatsvinden.

Naast het curriculum bewegingsonderwijs dienen er in het aanmeldingsformulier vragen te worden beantwoord over:

- Het profiel van de school
- Organisatie van het vak LO en het buitenschoolse aanbod bewegen en sport
- Participatie en maatschappelijke betrokkenheid
- Aandacht voor de ‘zwakke’ leerling
- Gezondheid en gezonde leefstijl
- Eventuele extra activiteiten

De meeste actuele informatie is op te vragen bij de KVLO of te vinden op www.schoolensport.nl.

In de werkbladen is het aanmeldingsformulier 2006/ 2007 voor certificering ‘Sportactieve school’ in het voortgezet onderwijs (werkblad 4.1)

2. Sportiefste school van Nederland

Eens per twee jaar organiseert de KVLO de verkiezing ‘De sportiefste school van Nederland’. Het gaat om het indienen van één of meerdere concrete plannen met als doel een meer bewegingsvriendelijk klimaat op school, onder schooltijd en daarbuiten te realiseren. Op dit moment bestaan er verkiezingen voor primair onderwijs, voortgezet onderwijs en is er een verkiezing voor mbo in ontwikkeling. Als het programmateam een groot deel van de ambities heeft verwezenlijkt dan kan de SBE zich kandidaat stellen voor de verkiezing voor voortgezet onderwijs en/ of mbo, waarbij gestreefd wordt naar een uitverkiezing in het jaar 2010.

Er dient een beschrijving te worden gegeven van het vernieuwende en sportieve karakter van de school, die zich richt op tien aspecten:

1. Beschrijving van het bewegingsonderwijs en het programma van bewegen en sport op school
2. Beschrijving hoe het bewegingsonderwijs, bewegen en sport in de dagelijkse gang van zaken in de school een plaats heeft
3. Beschrijving hoe de schoolleiding en het management, het bewegingsonderwijs en sportactiviteiten ondersteunt
4. Beschrijving van de participatie en betrokkenheid in de school voor het totale programma van bewegen en sport
5. Beschrijving van de betrokkenheid van de school in de BOS-driehoek

6. Beschrijving hoe de school werkt aan zorg en zorgverbreding binnen het totale programma van bewegen en sport
7. Beschrijving hoe de school structureel aandacht heeft voor het thema bewegen en gezondheid en een gezonde leefstijl
8. Beschrijving van de maatschappelijke betrokkenheid van de school
9. Beschrijving van hoe de school vernieuwend aan het werk is gegaan
10. Motivatie waarom de school in aanmerking moet komen voor de Award: de sportiefste school

Deze aspecten sluiten aan op de punten die voor certificering genoemd zijn. Ook hier is de meest actuele informatie op te vragen bij de KVLO of te vinden op www.schoolensport.nl.

Aan de hand van het aanmeldingsformulier en de daarbij horende beschrijving van de tien aspecten kan de school worden genomineerd voor de finaledag. Op deze finaledag presenteren de genomineerde scholen hun plannen nemen leerlingen deel aan een aantal sportclinics. Uiteindelijk leidt deze dag tot de verkiezing van de 'Sportiefste school van Nederland', waaraan ook een geldprijs is verbonden.

In de werkbladen is het aanmeldingsformulier voor 'De sportiefste school van Nederland 2006' voortgezet onderwijs opgenomen (werkblad 4.2)

Naast deze twee projecten zijn er nog vele inspanningen mogelijk om te werken aan een sportieve status en een sportief schoolklimaat op de SBE. Zo kunnen bovengenoemde aspecten die voor de certificering en de verkiezing moeten worden beschreven als uitgangspunten worden meegenomen voor de verdere ontwikkeling van de SBE als sportactieve school. Ook kan de betekenis van een eventuele certificering of uitverkiezing vergroot worden als hier veel aandacht voor is binnen SBE en de lokale media. Specifieke projecten kunnen opgestart worden in het kader van communicatie en promotie van de SBE als sportactieve en/ of sportiefste school.

3. Certificering 'cultuurprofielschool'

Om na te gaan in hoeverre SBE in aanmerking komt voor de typering 'cultuurprofielschool' zijn diverse vereisten op het gebied van:

- Visie op cultuureducatie
- Cultuureducatie in de programmering

- Coördinatie
- Structurele aanpak en financiën
- Geschikte en beschikbare accommodatie
- Evaluatie
- Samenwerking met culturele organisaties
- Afstemming
- Communicatie

In de werkbladen is een checklist opgenomen waarmee SBE een indruk krijgt van de eisen die gesteld worden aan een cultuurprofielschool (werkblad 4.3)

Wanneer SBE zich wil profileren op het gebied van cultuur kan het wellicht gebruik maken van de ondersteuningsmogelijkheden van het Steunpunt Cultuurprofielscholen. Dit heeft als een van haar opdrachten het bieden van ondersteuning aan scholen die zich tijdens de projectperiode 2007 tot eind 2009 willen ontwikkelen tot cultuurprofielschool. Om scholen hier nader over te informeren zijn een aantal richtlijnen voor ondersteuning opgesteld en is een format ontwikkeld voor de aanvraag van ondersteuning bij de ontwikkeling tot 'cultuurprofielschool'.

In de werkbladen zijn de richtlijnen voor een verzoek tot ondersteuning bij de ontwikkeling tot cultuurprofielschool opgenomen (werkblad 4.4)

In de werkbladen is het format voor een verzoek tot ondersteuning bij de ontwikkeling tot cultuurprofielschool opgenomen (werkblad 4.5)

Programmaliijn 5: monitoring en evaluatie

Programmadoel	Projecten	Doel	Resultaten	Planning
<i>Evaluaties worden op gezette tijden en systematisch uitgevoerd bij alle programma's en projecten</i>	Evaluatieplan			

Het is belangrijk om vóór de daadwerkelijke start van de evaluatie keuzes te maken over hoe de evaluatie eruit zal gaan zien. Deze keuzes worden opgenomen in het evaluatieplan. De volgende onderwerpen dienen in ieder geval aan de orde te komen:

- De doelstellingen (wat willen we bereiken met het programma?)
- De instrumenten (hoe willen we de gegevens verzamelen?)
- De respondenten (wie gaan deze gegevens aanleveren?)
- Een planning- en activiteitenoverzicht (wie doet wat wanneer?)

Doelstellingen

Tijdens het project is het belangrijk zicht te krijgen op de producten die zijn ontwikkeld (projecten/activiteiten/evenementen) en op het proces dat is doorlopen. In deze stap kunnen de eerder geformuleerde programmadoelstellingen overgenomen worden. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen product- en procesdoelstellingen:

- Elke leerling kan dagelijks (schooldagen) sporten binnen of buiten de schooluren en schoolmuren (productdoelstelling);
- De binding van leerlingen en ouders met de SBE vergroten door meer betrokkenheid van leerlingen en ouders bij het ontwikkelen en uitvoeren van het sport- en beweegaanbod (productdoelstelling);

- 50 % van de leerlingen voert haar maatschappelijke stage uit in de sportsector en ten minste 10 verschillende sportaanbieders worden daarbij betrokken (productdoelstelling);
- De SBE is gecertificeerd als 'sportactieve school' en wordt in 2010 verkozen tot 'Sportiefste school van Nederland' (productdoelstelling);
- Verbeteren van de samenwerking tussen verschillende organisaties die zich bezig houden met het programmaplan 'Sportieve Aanval' (procesdoelstelling).

Instrumenten

Voor het verzamelen van gegevens zijn meetinstrumenten nodig. Zoals aangegeven is het belangrijk aan het begin van de uitvoering van het programmaplan een zogenoemde nulmeting uit te voeren. Het daarvoor ontwikkelde meetinstrument kan bij de tussenevaluatie en eindevaluatie opnieuw worden ingezet. Deze keer gebruikt als één-meting of twee-meting. Het is daarnaast van belang zicht te krijgen op het verloop van het proces. Daarvoor dienen de volgende vragen te worden gesteld:

- Is er een projectstart gehouden?
- Is er een duidelijke opdracht geformuleerd?
- Zijn er haalbare doelstellingen geformuleerd?
- Hoe nauwkeurig is de planning geweest bij de start?
- Is de planning uitgelopen?
- Zo ja, waarom en wat is daarmee gedaan?
- Zijn er koerswijzigingen in het project geweest? Zo ja, welke?
- Hoe is het programmateam samengesteld?
- Wat waren de effecten hiervan voor de samenwerking?
- Hoe verliep de samenwerking in het programmateam in het algemeen?
- Hoe verliep de samenwerking met partijen buiten het programmateam?
- In hoeverre heeft het programmateam bereikt wat het wilde bereiken?
- Welke bijdrage hebben de individuele leden van het team daaraan geleverd?
- Hebben de leden van het team plezier beleefd aan het project?

- Zijn er conflictmomenten geweest gedurende het project?
- Welke invloed hebben de afzonderlijke leden van het programmateam gehad op de organisatie van het project?

In de werkbladen zijn bovenstaande hulpvragen opgenomen (werkblad 5.1)

Respondenten

In deze stap wordt gekeken welke personen nodig zijn om externe gegevens te verzamelen. Deze personen noemen we respondenten. Per programmalijn zal gekeken moeten worden welke personen van belang zijn bij de evaluatie. De lijst met respondenten zou er als volgt uit kunnen zien:

- Leerlingen;
- Ouders;
- Voorzitters van sportverenigingen;
- Managers van commerciële sportcentra.

Planning- en activiteitenoverzicht

De uitvoering van de evaluatie vergt de nodige personele capaciteit. Belangrijk is daarom dat voordat met de evaluatie gestart wordt, duidelijk en inzichtelijk is wie wat gaat doen. Wie gaat wat wanneer doen? De 'projecteigenaar monitoring en evaluatie' is verantwoordelijk voor een groot deel van de taken. Hij/zij is er verantwoordelijk voor dat:

- betrokkenen geïnstrueerd en gemotiveerd worden;
- eventuele vragenlijsten verspreid worden;
- gegevens bij elkaar gevoegd worden;
- data ingevoerd en geanalyseerd worden;
- resultaten opgenomen worden in een rapportage;
- er over de bevindingen gecommuniceerd wordt.

Dit wil natuurlijk niet zeggen dat de projecteigenaar alles zelf moet doen. Er kan voor gekozen worden tijdelijk extern mankracht in te huren of in te zetten voor onderdelen van de evaluatie. Te denken valt hier aan:

- overige leden van het programmateam Sportieve Aanval;
- een onderzoek- en adviesbureau;
- uitzendkrachten;
- studenten.

Belangrijk is dat voordat met de evaluatie gestart wordt duidelijk en inzichtelijk is wie wat gaat doen. Neem daarom altijd een planning- en activiteitenoverzicht op in het evaluatieplan.

In de werkbladen is een eenvoudig schema opgenomen dat hulp kan bieden bij het plannen van activiteiten (werkblad 5.2)

In de werkbladen is een uitwerking toegevoegd van het NISB waarbij punten worden toegekend aan het (binnen- en buitenschoolse) sport- en beweegaanbod op de aspecten; beleid, organisatie & samenwerking, aanbod, kader en ruimte. Dit instrument kan gebruikt worden bij het in beeld brengen van de voortgang van de resultaten. (werkblad 5.3)

Literatuur

Baar, P. (1996). Sportuitval bij het jongensturnen - Een belevingsonderzoek naar oorzaken en achtergronden. In: A.J. Buisman (red.), *Jeugdsport en jeugdbeleid* (pp. 128-147). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Baar, P. (2003). Sportuitval en sportparticipatie van jeugdigen - Een integrale beschouwing. In: J. Bovend'eerd, R. Geertzen, J. Koevoets, H. van der Loo (red.), *Zorg voor jeugdsport* (pp. 63-74). Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bartholomew, L. Kay, Parcel, Guy S., Kok, Gerjo & Gottlieb, Nell H. (2006). *Planning Health Promotion Programs: An Intervention Mapping Approach*. Jossey-Bass: Wiley.

Brunting, M. & Oort, W. van (2006). *Trends... bij de invoering van maatschappelijke stage*. Amersfoort: CPS.

DMO (2006). *Programma Brede, Actieve Scholen In de Stadsdelen (BASIS-Programma)*. Gemeente Enschede.

Duijvestein, P. & Blom, S. (2007). *Maatschappelijke stage in de sport; stappenplan voor scholen in het voortgezet onderwijs*. Bennekom: NISB.

Dijker, A., Dongen, M. van & Brug, J. (2005). Evaluatie van gezondheidsvoorlichting. In: Brug, J., Schaalma, H., Kok, G., Meertens, R.M. & Van der Molen, H.T. (eds.). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Een planmatige aanpak. (pp. 43-54) Assen: Van Gorcum.

Eimers, T. & Bekhuis, H. (2006). *Vroeg is nog niet voortijdig - naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten*. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.

Gelder, M. van & Chen, S. (2007). *Nationale Maatschappelijke Stageonderzoek 2007*. Amsterdam: Stageplaza.nl.

Green, L.W., & Kreuter, M.W. (2005). *Health program planning: an educational and ecological approach*. New York: McGraw-Hill.

Hack, H. & Van Dijk, D. (2004). *Samenwerken in de BOS driehoek*. Bennekom: NISB.

Hajer, F. (2001). Ruimte voor vrije tijd. In: S. van Oenen & F. Hajer (Eds). *De school en het echte leven: leren binnen en buiten school* (pp. 37-49). Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Hassandra, M., Goudas, M. & Chroni, S. (2003). Examining factors associated with intrinsic motivation in physical education: a qualitative approach. *Psychology of sport and exercise*, 4, 211-223.

Hilhorst, J. (2007). *Sport en sociale competentie - Effecten van een schoolsportprogramma op sociaal competent gedrag en competentiebeleving in sport en bewegen*. Utrecht.

Jagersma, A. (2005). *Maatschappelijke stages in de sport*. Arnhem: NOC*NSF.

Jepma, IJ, & Vegt, A.L. van der (2006). *Aandacht voor sport en bewegen in het basis- en voortgezet onderwijs*. Sardes.

JIB (Jeugd in Beweging) (2002). *Sport en bewegen op school: leerlingen regelen het zelf. Brochure 4 whoZnext*. Arnhem: JIB.

Kok, G. & Damoiseaux, V. (1991). 3. Beïnvloeding van attitudes en gedrag in vogelvlucht. In: Klandermans, B. & Seydel, E. (eds). *Overtuigen en activeren - publieksbeïnvloeding in theorie en praktijk*. Assen/ Maastricht: Van Gorcum.

Koka, A. & Hein, V. (2003). The impact of sports participation after school on intrinsic motivation and perceived learning environment in secondary school physical education. *Kinesiology*, 35, 86-93.

KVLO (Koninklijke Vereniging van leraren Lichamelijke Opvoeding) (2004). *Beroepscompetentieprofiel voor leraren lichamelijke opvoeding*. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Lagendijk, E. (2006). *'School en sport' samen werken - rapportage van de kwalitatieve analyse in het kader van de Brede Analyse 'School en sport, samen sterker*. Amsterdam: DSP-groep.

Larson, R.W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55 (1), 170-183.

Ministerie van Algemene Zaken (2007). *Samen werken en samen werken - Beleidsprogramma Kabinet Balkenende IV 2007-2011*. Den Haag.

Ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur & Wetenschap) (2006). *Aanval op de uitval. Perspectief en actie*. Den Haag: Min. van OCW.

NISB (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen) (2004). *Bewegmanagement de aanpak*. Arnhem: NISB.

NISB (2006). Actiemap whoZnext. Bennekom: NISB.

NOC*NSF (2000). *Visiedocument binnen- en buitenschools leren*. Arnhem.

Onderwijsraad (2005). *Sociale vorming en sociale netwerken in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.

Onderwijsraad (2006). *Onderwijs in cultuur - Advies*. Den Haag: Onderwijsraad.

Petitpas, A.J., Raalte, J.L. van, Cornelius, A.E. & Presbrey, J. (2004). A life skills development program for high school student-athletes. *The Journal of Primary Prevention*, 24, 325-334.

Poel, L. van der (2001). Spelen leren realiseren. In: S. van Oenen & F. Hajer (Eds). *De school en het echte leven: leren binnen en buiten school* (pp. 51-58). Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Poiesz, T.B.C. (1999). *Gedragmanagement. Waarom mensen zich (niet) gedragen*. Wormer: Imerc.

Rutten, E. (2007). *Education through organized Youth Sport*. Utrecht.

Ryan, R.M. & Powelson, C.L. (1991). Autonomy and relatedness as fundamental to motivation and education. *Journal of Experimental Education*, 60, 49-66.

Smoll, F.L. & Smith, R.E. (2000). *Coaches die nooit verliezen... Handleiding voor effectief coachen*. Oorspronkelijke titel: Coaches who never lose... making athletes win, no matter what the score. Amsterdam: HQ&P.

Steenbergen, J. (2004). De sport, het spel en de knickers. In: P.Heij & G.van Driel, (red), *Retrospectief Respect*. Zwolle.

Stegeman, H. (2007). *Effecten van sport en bewegen op school - Een literatuuronderzoek naar de relatie van fysieke activiteit met de cognitieve, affectieve en sociale ontwikkeling*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Volman, M. van & Erp, M. van (2001). Een spiraal van ontwikkelingsmogelijkheden. Werken aan sociale competentie en sociale binding in de verlengde schooldag. In: S. van Oenen & F. Hajer (Eds).

De school en het echte leven: leren binnen en buiten school (pp. 107-119). Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Vries, H. de (1993). 'Determinanten van gedrag'. In: H.T. v. Damoiseaux, G.J. van der Molen & G.J. Kok, *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Assen: Van Gorcum, p. 109-132.

Weiss, M.R. (1995). Children in sport: an educational model. In: M. Murphy (ed.) *Sportpsychology interventions* (p. 39-62/ 64-66). Champaign: Human Kinetics.

Lijst van gebruikte afkortingen

AS&S	Alliantie School & Sport
BOS	Buurt, Onderwijs en Sport
BSI	Breedtesportimpuls
KVLO	Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding
NISB	Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie
OC&W	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
SBE	Scholingsboulevard Enschede
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
VSV	Voortijdig School Verlaten

Bijlage 1: geïnterviewde sleutelfiguren

Tijdens het opstellen van dit beleidsplan zijn met verschillende sleutelfiguren gesprekken gevoerd. In alfabetische volgorde zijn dit:

- Henny Breukers (gemeentebtenaar sport)
- Berend Brouwer (projectleider Bewegingsonderwijs en sport, SLO)
- Danny van Dijk (programmamanager BOS NISB)
- Ivo Dokman (docent Calo)
- Wim Hullegie (voorzitter a.i. sportclub Enschede)
- Cees Klaassen (directeur Scholingsboulevard Enschede)
- Jos Kusters (programmadiirecteur Alliantie School & Sport)
- Dayenne L'abée (projectmedewerker lokaal sportbeleid, NISB)
- Jörg Radstake (docent Calo)